

Lördagen den 16 december

Kl. 19.30

Lördagen den
16 december 1972*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Regional utveckling och hushållning med mark och vatten (forts.)

Fortsattes överläggningen angående inrikesutskottets betänkande nr 28 och civilutskottets betänkande nr 35.

Herr ANNERÄS (fp):

Herr talman! Allom bekant är ju att det regionalpolitiska handlingsprogrammet grundas på Länsprogram 1970, som länsstyrelserna upprättat i samverkan med kommunerna och som lades fram i slutlig form vid årsskiftet 1971–1972.

Insatserna för att förverkliga de långsiktiga mål för regionalpolitiken som ställdes upp av 1964 och 1970 års riksdagar måste fortsätta för att de regionala obalansproblemen skall få godtagbara lösningar.

Propositionens utgångspunkt är därför att arbetet på att tillförsäkra människorna i lika delar av landet så långt möjligt likvärdiga levnadsbetingelser måste fullföljas med kraft, och i propositionen preciseras målen mer än vad som skett tidigare.

Till ledning för planeringen i länen och för fördelningen av de samhälleliga resurserna mellan dessa föreslås ramar i form av befolkningstal för tiden t. o. m. 1980, och i fråga om storstadsområdena förutsätts en dämpning av tillväxttakten.

Detta är en del av propositionens huvudsakliga innehåll. När det gäller de långsiktiga mål som ställdes upp av 1964 och 1970 års riksdagar kan emellertid sägas att målsättningarna var formulerade i allmänna ordalag och att själva viljeinriktningen för lokaliseringspolitiken visserligen angavs men att någon ledning inte lämnades för det praktiska handlandet, och befolkningen i olika delar av stödområdet fick inte något klart begrepp om vad regionalpolitiken skulle betyda för den egna orten.

1964 och 1970 års riksdagars beslut förmådde inte avhjälpa de svårigheter som strukturförändringen i vårt näringsliv innebar för stora delar av landet. Därför är det med stor uppskattning man tar emot propositionen 111 med dess förnämliga utredningsmaterial som bör vara av betydande värde för olika slag av samhällsplanering under de kommande åren.

Min avsikt är inte att ta upp de allmänna riktlinjerna i propositionen, utan jag skall begränsa mig till synpunkter som berör mitt hemlän och min region.

För att börja med Göteborgsregionen, där jag som ordförande i Göteborgs förorters förbund ... ett regionalt förbund omfattande kranskommunerna till Göteborg och med en befolkning av omkring

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

250 000 invånare -- så vill jag i korthet något beröra problematiken där.

1969 års riksdagsbeslut beträffande lokaliseringspolitiken innebar bl. a. att tillväxttakten i storstadsregionerna skulle dämpas och avlänkas till andra delar av landet. Allmän enighet råder om nödvändigheten av att åstadkomma en regional utjämning och en bättre balans i fråga om sysselsättning. Men jag vågar påstå att när det gäller lokaliseringspolitiken kan det konstateras att storstadsregionernas speciella problem kommit i skymundan. Göteborgsregionen har exempelvis ett annorlunda näringsliv än de övriga storstadsregionerna, och framför allt råder stor obalans på arbetsmarknaden.

För att i korthet beröra befolkningsutvecklingen, så översteg regionens folkmängd för första gången 700 000 invånare vid senaste årsskifte, och av dem bor som sagt mer än 250 000 i förortskommunerna. När det gäller ökningen, så ökade förortskommunernas sammanlagda folkmängd under föregående år med drygt 4 procent eller 10 000 invånare, medan Göteborgs kommun samtidigt minskade med 3 procent.

Jag vill i detta sammanhang inte göra några förutsägelser om regionens befolkningsutveckling i framtiden, men i vilket fall som helst kan det konstateras att den expansion i antalet invånare som ägt rum i Göteborgsregionen under senare år kommer att dämpas under den närmaste framtiden. Detta visar bl. a. det antagande som utredningen om långsiktigt bostadsbyggnadsprogram gjort, där man räknar med 790 000 invånare år 1985. Den siffran är det lägre av de båda alternativ som utredningen arbetar med. Det högre innebär 852 000 invånare år 1985. Skillnaden har sin grund i vilken förvärvsintensitet man räknar med. En ökad förvärvsintensitet, alltså möjlighet för exempelvis kvinnor att förvärvsarbeta, betyder mer arbetskraft utan att nya familjer behöver flytta in till regionen, och detta påverkar i sin tur behovet av bl. a. bostäder. Härav framgår också betydelsen av en differentierad arbetsmarknad.

Kommunerna i regionen har enats om att räkna med en befolkning på 790 000 invånare år 1985. Detta är en betydligt lägre tillväxttakt än vad Länsprogram 1970 anger, där man räknar med 790 000 redan år 1980, alltså fem år tidigare. Departementschefens förslag till befolkningsramar för planeringen 1980 ligger mellan 760 000 och 790 000 invånare.

Vi räknar med en lägre tillväxttakt i Göteborgsregionen än propositionen gör, och detta sätter givetvis sina spår i bostadsbyggandet i regionen och i de kommunala följdinvesteringarna och skapar ytterligare problem på arbetsmarknaden. År 1968 byggdes det i regionen 12 400 lägenheter, 1969 var antalet 13 500 och 1970 byggdes det 13 900 nya lägenheter. Under innevarande år, alltså 1972, räknar man med att bygga 7 200 lägenheter för att nästa år avtrappa byggandet till 6 800; 1974 och senare räknar man med en byggnation på ungefär 6 000 lägenheter. Det är alltså en betydande minskning på kort tid, från 13 900 år 1970 till ca 6 000 fem år senare.

Detta tyder om något på en kraftig minskning i tillväxttakten i vår region, och vi planerar på sikt med denna minskning. Jag har ibland svårt att förstå det myckna talet om storstadsregionernas expansion, som i varje fall inte stämmer när det gäller Göteborgsregionen. Och det vore

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vatten*

olyckligt att helt stoppa utvecklingen, vilket tycks vara en önskan på sina håll. Vi har ingen strävan efter att regionen skall växa i alltför snabb takt. Däremot har vi en strävan att göra den bättre. Och en förutsättning för detta är bl. a. att man minskar obalansen på arbetsmarknaden i regionen. Jag kan i sammanhanget nämna att folkpartiets ledamöter i Göteborg i motionen 1814 har fäst uppmärksamheten på denna regionala obalans.

När det så gäller norra Bohuslän kan det knappast vara rimligt att, som föreslås i propositionen 111, inga nya industrier skall förläggas till denna del av länet. Det råder allvarliga sysselsättningsproblem i norra Bohuslän, och jag delar den uppfattning som kommit till uttryck i den till civilutskottets betänkande nr 35 fogade reservationen 12 av herr Grebäck m. fl. Där framhåller reservanterna att planeringsprincipen om obrutet kustområde i norra Bohuslän inte kan sägas utgöra hinder för att som industrimark reservera ett område vid Idefjorden. Detta område ligger i omedelbar anslutning till ett starkt expanderande industriområde i Norge, och det måste anses vara inkonsekvent att freda Bohuslän men industrialisera gränsbygder. När nu regeringen har lagt sin s. k. gröna hand över norra Bohuslän, så planeras enligt uppgift lokalisering av petrokemisk industri i den norska gränsbygden.

Norra Bohuslän kan inte fungera enbart som badbalja utan behöver stöd för att minska sysselsättningssvårigheterna, och om t. ex. inte värmeverket kan komma till stånd är det viktigt att andra arbetstillfällen skapas. Läget i denna del av länet är bekymmersamt. Jordbruk, fiske och stenindustri, som svarar för en stor del av sysselsättningen i området, är vikande näringsgrenar.

Åldersfördelningen är ogynnsam och inkomstnivån är låg, och detta gör att det behövs krafttag för att undvika att norra Bohuslän helt utarmas.

Staten bör ge ett betydande lokaliseringstöd för etablering av industrier i detta område, även sådan som inte är miljöstörande, och se till att offentlig verksamhet lokaliseras till området. Angeläget är också att E 6:an och järnvägen rustas upp.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 12 i civilutskottets betänkande nr 35.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Centerpartiet och då speciellt dess ungdomsförbund har under senaste tiden tydligen starkt påverkats av vänsterextremistiska organisationer som kfml(r) och liknande antidemokratiska organisationer. Jag tänker då på den terminologi som man använder i den politiska argumentationen. Vi som representerar socialdemokratin i storstadsområdena har t. ex. kallats för metropolimperialister och påstått vilja bedriva en utsugningspolitik gentemot framför allt glesbygdens befolkning. Det är beklagligt att man tillgriper den här formen av debatteknik när sakargumenten tryter.

I remissdebatten försökte jag utveckla skälen för att man inte skall driva en debatt som leder till en motsättning mellan stad och land, mellan storstadsregionerna och övriga delar av landet. Även om vi -- vilket vi i storstadsområdena önskar -- får en balanserad utveckling och inte en

stagnation eller tillbakagång kommer det att finnas människor i tätorterna och i storstadsområdena också i framtiden. Om Sverige skall kunna utvecklas får vi inte ställa storstadsregionerna mot övriga delar av landet. Vi får inte ställa tätorter och glesbygd mot varandra utan måste i en övergripande solidaritet gemensamt försöka förbättra villkoren för människorna oavsett var de bor i detta land.

Vi socialdemokrater som representerar storstadsområdena förstår de problem och svårigheter som finns i andra delar av landet, och vi vill gärna medverka till att lösa dessa problem. Det måste enligt vårt förmenande på sikt till styrinstrument som skapar riktig lokalisering av sysselsättningsobjekten. Översysselsättning på någon ort är lika fel som undersysselsättning på någon annan. Vi i storstadsregionerna anser emellertid att ensidigheten i storstädernas sysselsättningsbild bör beaktas och bli föremål för ingripande på samma sätt som i övriga delar av landet.

I motionen 1789, som jag har väckt tillsammans med ett antal socialdemokrater i Göteborgsområdet och Malmö-Lundregionen, har vi utförligt redovisat den utveckling som kännetecknat de här båda storstadsområdena och då kanske speciellt Göteborgsområdet under efterkrigstiden.

Jag skall, herr talman, här i detalj inte belysa utvecklingen siffermässigt, med hänsyn till att ännu många namn återstår på talarlistan. Låt mig bara slå fast att den kraftiga expansion som kännetecknade 1950-talet och första hälften av 1960-talet nu har förbytts i en helt annan utveckling. Under de senaste åren har vi fått en klart vikande befolkningsutveckling. Det som hänt under 1971 och 1972 har säkerligen till viss del — jag understryker *till viss del* — påverkats av den dämpning av konjunkturen som vi upplevt. Men av redovisningen i vår motion kan man klart se att en strukturförändring i storstadsområdena är på gång sedan mitten på 1960-talet.

Jag kan därför, herr talman, inte ansluta mig till den skrivning som återfinns på s. 40 i inrikesutskottets betänkande där det heter: "Detta avbrott i den tidigare utvecklingen måste ses mot bakgrund av den dämpade konjunkturen under de senaste åren. I vart fall är det enligt utskottets mening för tidigt att dra vittgående slutsatser av den förändrade utvecklingen under den korta tid som gått. I en konjunkturuppgång kan befolkningstillväxten på nytt skjuta fart."

Det är inte bara i Stockholmsområdet som sysselsättningen inom tillverkningsindustrin minskat. Så är förvisso fallet även i Göteborgsområdet och Malmöområdet. Från mitten av 1960-talet har vi i Storgöteborgsområdet fått en minskning av antalet industrisysselsatta med 5 000 personer. Under 1960-talets senaste hälft gick 75 procent av det arbetskraftstillskott som vi fick i området till den kommunala och landstingskommunala sektorn, samtidigt som sysselsättningen inom tillverkningsindustrin minskade.

Jag kan därför, herr talman, inte förstå hur en representant för vänsterpartiet kommunisterna i går här i kammaren kunde stå och tala om att det fortfarande är en överhettning i Göteborgsområdet. Jag skulle önska att han tog kontakt med någon av de 4 300 människor i Storgöteborg som för närvarande är arbetslösa. Detsamma skulle jag vilja

Lördagen den
16 december 1972*Regional utveckling och hushållning med mark och vatten*

be herr Jonasson som strax före middagspausen på nytt talade om en överhettning i Storgöteborg. Det är, herr talman, ingen överhettning när över 4 000 människor är arbetslösa. Det skulle vara värdefullt om centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas representanter besökte Byggtolvan i Göteborg och tog ett resonemang om problemen för byggnadsarbetarna i Göteborg. Vi har i dag 1 200 arbetslösa byggnadsarbetare, men vi kommer, herr talman, om några månader att ha över 2 000 arbetslösa byggnadsarbetare. Att då tala om att det fortfarande är en överhettning i den här regionen är, med förlov sagt, ett bevis på att man inte känner till situationen.

Vi hade en expansion under senare hälften av 1960-talet, men 75 procent av arbetskraftstillskottet gick till kommunal- och landstingskommunal verksamhet för att tillgodose medborgarnas servicebehov. När man inom centerpartiet då talar om en överhettning och en expansion innebär det indirekt att man inte anser att medborgarna i storstadsregionerna, enkannerligen Göteborgsområdet, skall få del av den kommunala service som vi anser att medborgarna i det här landet skall ha.

Utvecklingen för Göteborgsområdet har lett till att vi fått en alltför ensidig industrisammansättning med tyngdpunkten förlagd till den tunga industrin. I dag är mellan 60 och 65 procent av de anställda inom verkstadsindustrin i Göteborg sysselsatta inom fyra företag, nämligen Volvo, SKF och två av varven. Dessa fyra företag svarar tillsammans för ca 35 procent av industrissysselsättningen i Storgöteborg. Detta innebär enligt mitt förmenande en alltför ensidig struktur, som näringspolitiskt inte är önskvärd. Det är därför motiverat att lokaliseringspolitiska åtgärder vidtas så att man kan ändra på denna ensidiga näringsstruktur och lösa de sysselsättningsproblem vi i dag har och som kan bli än större i morgon om inga åtgärder vidtas.

Den kraftiga expansion vi hade under 1950-talet och första hälften av 1960-talet önskar vi inte tillbaka. Denna utveckling var en följd av de fria marknadskrafterna. När vi nu därför drar upp riktlinjerna för den framtida regionalpolitiken, får centerpartiets försök att skapa en motsättning mellan storstadsregionerna och landets övriga delar inte tillmätas någon betydelse.

Vi måste, herr talman, lösa de framtida regionalpolitiska problemen utifrån de begrepp om solidaritet som alltid varit socialdemokratiens riktlinjer. Problemlösningar kommer vi gemensamt att hitta om förståelse och vilja finns. Målsättningen måste vara att bryta marknadskrafternas fria spel och ersätta dem med planhushållning i ordets bästa och vidaste bemärkelse.

I detta anförande instämde herr Bergqvist (s) och fru Håvik (s).

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Herr Hugosson har med sitt milda tonfall gjort sitt bästa för att utjämna de eventuella motsättningar som kan finnas mellan storstad och landsbygd. Han har ett problem också, nämligen en ensidigt sammansatt industri i Göteborg. Jag kan lämna ett litet vittnesbörd från glesbygden. Där har vi ett annat problem, för där saknar vi industri. Det

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

är också en typ av ensidighet, men där har vi i stället AMS-arbeten. Man kan undra vad som är mest ensidigt.

Behovet av ett regionalpolitiskt handlingsprogram är stort såväl i avfolkningsregioner som i expansiva orter. Det förs ett felaktigt tal om att det skulle råda ett motsatsförhållande mellan expansiva orter och avfolkningsbygder. Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar att vi nu skall besluta om ett sådant program som anger viljeinriktningen för den fortsatta samhällsdaningen. Tyvärr företer propositionen 111 stora brister i detta avseende. Om man begränsar perspektivet till det norrländska inlandet och då i första hand till Jämtlands län, framstår bristerna t. o. m. som ganska anmärkningsvärda.

Om de uppställda målen, uttryckta i befolkningsramar, skall uppfattas som en fast viljeinriktning från riksdagen, måste målformuleringen ske på ett klarare sätt än vad som är fallet i propositionen 111. Redan sättet att ange befolkningsramar med intervall måste väcka diskussion beträffande målsättningens reella innebörd.

Den sänkning av ambitionsnivån som är en följd av det föreliggande regeringsförslaget i förhållande till Länsprogram 1970 beträffande Jämtlands län kan, som jag ser det, endast få två följder. Länsstyrelsens befolkningsmålsättning är 144 000 människor mot 131 000 människor för närvarande. Bakom detta förslag ställde sig även socialdemokratiska riksdagsmän i länsstyrelsen, och målsättningen fastställdes mot den bakgrunden att det befolkningstalet är en förutsättning för att upprätthålla nuvarande servicenivå. Den minskning i förhållande till Länsprogram 1970 som propositionen innebär måste då antingen få till följd att standarden vad avser servicefunktioner av enskild och offentlig natur inte kommer att få samma utveckling i Jämtlands län som i län med större befolkningsunderlag. Alternativt framtvingar den lägre ambitionsnivån en starkare koncentration av befolkningen inom länet för att upprätthålla en önskvärd servicenivå. Detta kommer i så fall att försämra situationen ytterligare för länets genuina glesbygder.

Propositionens förslag beträffande Ortsstrukturen i Jämtlands län måste också uppfattas som en beklaglig sänkning av ambitionsnivån och som ett led i en ökad koncentration. Det är med stor oro som kommunalmän runt om i länet konstaterar det förhållandet. I Hammarstrand, i Järpen, i Svenstavik m. fl. kommuner drar kommunalmännen den naturliga slutsatsen att deras kommun måste fortsätta att minska i betydande omfattning.

Det skulle finnas många synpunkter att lägga på den här viktiga frågan, men tid och talarlista medger som bekant inte det. Jag vill emellertid peka på behovet av samordning av olika instanser på det regionalpolitiska fältet. Det får inte fortsättningsvis vara så, att en åtgärd avsedd att förbättra utvecklingen i inlandet motverkas av andra åtgärder.

Jord- och skogsbruk i sambruk är näringar i Norrlands inland som spelar en mycket stor roll. Det är därför väsentligt att dessa näringar ges möjligheter till en positiv utveckling. Vi har i motioner pekat på åtgärder, men förslagen har oftast tillbakavisats av socialdemokrater och kommunister.

Jag måste i sammanhanget beklaga att man från socialdemokratisk

sida nu på ett tämligen anmärkningsvärt sätt angriper denna enskilda yrkeskår i den politiska buskagitationen. Det är en agitation som inte gagnar en positiv utveckling av den näringsgrenen.

Herr Wikner har deltagit i den här debatten och — förstås, som så många andra — vitsordat att det är något mejeri som har lagt ner driften; det är ett mejeri i Sveg i Härjedalen. Egentligen är det synd att han inte gjorde bilden fullständig. Han borde nämligen också ha berättat att de flesta jordbruken där har lagt ner driften, så det finns ganska litet mjölk i Härjedalen nu, och det finns nästan inga djur kvar att slakta heller. Därför uppstår vissa problem att hålla i gång ett mejeri och ett slakteri i Sveg. Jag skulle dock, eftersom det har tagits upp i diskussionen, vilja nämna ett par siffror.

Jordbruksorganisationerna i Jämtlands län sysselsätter ungefär 4 procent av jordbruksorganisationernas totala antal anställda. Jämtlands befolkning är 1,5 procent av landets befolkning. Industrins andel av sysselsättningstillfällena i Jämtland är 0,8 procent. Skulle vi ha haft samma grad av sysselsättning inom industrin som vi har i jordbruksorganisationerna i Jämtland, skulle vi ha haft 28 000 fler industrisysselsättningstillfällen. Då skulle vi ha klarat den målsättning som socialdemokraterna inte ville vara med om.

Vi har vid olika tillfällen, bl. a. i centerns trafikpolitiska program som varit uppe till debatt i dag och senast i vår motion 1837, framhållit att transportpolitiken spelar en avgörande roll för regionalpolitiken. Det är möjligt att socialdemokraterna och också kommunikationsministern anser det. Socialdemokraterna lär ha ett trafikpolitiskt program, men detta har inte kommit kammarens ledamöter till del. Den omständigheten att skilda reformer planeras på trafikpolitikens område och att regional planering för närvarande äger rum bör ge anledning till att en samordning av dessa insatser sker under ledning av en parlamentariskt sammansatt beredning. Denna bör ha till uppgift att samordna den regionala trafikplaneringen med insatser från centrala organ. Jag vill gärna exemplifiera med Inlandsbanan, vars utveckling berör fem län, som var för sig nu genomför en regional planering.

Herr Wikner nämnde — och jag vill understryka vad han sade — behovet av en satsning på det sekundära vägnätet. Det är en annan viktig sida, när vi talar om trafikproblem. I vårt program, som är återopat, säger vi följande: Landets olika delar måste förses med ett vägnät av tillfredsställande standard. Vägnätet måste sålunda utformas även med tanke på glesbygderna och de mindre tätorternas behov.

Om den regionalpolitiska upprustningen i Jämtland skall ge avsedd effekt, måste självfallet även de möjligheter som följer av att Jämtlands län har intima kontakter med Sör- och Nordtröndelags fylken i Norge beaktas. Där kan man nu till följd av oljefyndigheterna i Nordsjön och Atlanten vänta en kraftig expansion, som självfallet också kan få positiva följder för Jämtlands län. Det är angeläget att ett samråd kommer till stånd på regeringsplanet för att finna lösningar på regionalpolitiska frågor.

I länsprogrammen finns en rad viktiga förslag till åtgärder. Detta och andra förslag får vi återkomma till senare.

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vat-
ten*

När jag lyssnade på herr Wikner som ville att utvecklingen i Härjedalen skulle målas i glada färger, trodde jag ett tag, att han var inne på den optimistiska målsättning som länsstyrelsen i Jämtlands län pekat ut, den målsättning som för några månader sedan var realistisk även bland socialdemokraterna. Nu är den målsättningen orealistisk. "Det är luftsiffror", kunde höras i ett inlägg i går. Detta sedan regeringen beslutat att gå lägre och då måste det ske rättning i leden. Påståendet att vi inte har tillräckliga resurser för att föra en så aktiv regionalpolitik måste innebära, att man anser att ett centralistiskt samhällsbyggande är den billigaste formen. Det är en uppfattning som jag inte delar.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan mig och herr Stjernström är den att jag gärna vill medverka till att skapa sysselsättning för människorna även i skogslänen. Däremot verkar det som om centerpartiet inte har någon förståelse för de människor i storstadsregionerna som är arbetslösa. I eftermiddag har en representant från centerpartiet stått och sagt i debatten att vi fortfarande har en överhettning i Storgöteborg, trots att vi hittills i år har en folkminskning med 7 600 människor och trots att vi för närvarande har en arbetslöshet med 4 300 människor.

Jag tycker att det är att ge en falsk verklighetsbeskrivning, när man i en så bekymmersam situation för invånarna i en av våra storstadsregioner fortfarande talar om överhettning. Vi skall i stället se till att från den politiska debatten föra bort den här motsättningen mellan olika delar av landet och i stället gemensamt försöka att lösa problemen, oavsett om problemen uppstår i skogslänen eller i storstadsregionerna. För mig är det nämligen ingen skillnad om man är arbetslös i Jämtland eller om man är arbetslös i Göteborg. För dem som drabbas är problemet lika stort.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort, eljest kommer kanske riksdagen att ställa mig till svars för att jag blir för långgrandig.

Herr Stjernström nämnde faktiskt bara en nedläggning. Det var väl obekvämt att tala om de nedläggningar som skett i Sveg. Därför måste jag upprepa detta. Han nämnde mejeriet. Men det var också ett slakteri. En spånplattfabrik som jag m. fl. ville starta men som man inte gick med på, ett sågverk som jag m. fl. ville starta och som man heller inte gick med på.

Hur var det med NCB i Äggfors t. ex.? Det var tur att Pelle Stjernström gav mig tillfälle att fråga hur det ligger till med den nedläggningen.

Hur ligger det t. ex. till med sågverket i Bräcke, som sysselsatte ca 50 personer? Ja, det var verkligen tur att jag fick tillfälle till en komplettering av vad jag sade tidigare.

Det är riktigt att det har lagts ned ett mejeri. Vem är det sedan som får transportera mjölken från avlägsna bygder? Det är väl också samhällets kommunikationer som får klara den delen. Nu vill jag ha sagt att det är en clearing när det gäller dessa transporter.

Sedan säger man att det har lagts ned jordbruk. Det vet vi alla. Den

rubriken fanns faktiskt för länge sedan. Men jag vill ändå konstatera att vi har gett tillfälle för de jordbruk som vill existera, även mindre jordbruk, via B-stödet. Jag sitter själv med i lantbruksnämnden och lantbruksnämndens produktionsdelegation så jag vet att de mindre jordbrukarna fått av det stödet.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Får herr Hugosson fortsätta detta replikskifte, då skapar han kanske motsättningar mellan storstad och landsbygd. Han har bevisat att han har goda förutsättningar i den vägen.

Jag är dock mycket tacksam för beskedet ifrån herr Hugosson. Det skall vi lägga på minnet. Nu finns det i kammarens protokoll att han är beredd att medverka när vi kommer med framställningar från dessa bygder. Det var mycket bra.

Till herr Wikner skall jag inte säga någonting, för om jag nu går in i en replik mot honom kan jag komma i samma besvärliga situation som han, nämligen den att jag ingenting kommer att säga.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall faktiskt kvittera med att jag heller inte skall säga något mera.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Är det ändå inte att skapa motsättningar mellan storstadsregionerna och övriga delar av landet när ni i era skrifter karakteriserar socialdemokrater från storstadsregioner som metropol-imperialister som driver en utsugningspolitik?

Här har jag sagt att vi måste lösa de regionalpolitiska problemen, oavsett om de är i skogslänen, glesbygderna eller storstadsregionerna, genom solidarisk samverkan.

Det yttrandet, herr Stjernström, står jag för och det kan gärna få stå två gånger i riksdagens protokoll. Jag kommer att medverka till detta.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber återigen att få tacka för det sista.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga några ord i anslutning till motionen 1794 som berör företagarföreningarna och där jag är medlem.

När det nästa år aviserade förslaget om ökat stöd till företagarföreningarna framläggs hoppas jag att departementschefen bättre än vad utskottet nu gjort tagit hänsyn till de synpunkter som vi framfört i motionen om att företrädare för de anställda bereds större inflytande över företagarföreningarnas handläggning av låneansökningar samt rådgivning och service åt de mindre och medelstora företagen. Jag hoppas att departementschefen vid utformningen av propositionen tar sådan hänsyn till våra synpunkter att vi slipper återkomma i samband med behandlingen av den. I övrigt kommer fru Lundblad att tala för motionärernas

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vat-
ten

synpunkter i det här ärendet, varför jag lämnar det hela och övergår till att tala om mer regionala och lokalpolitiska problem.

Framgångar kan vara av olika slag, så ock för mig när det gäller detta med stödområdet. Visst är det en framgång att Avesta/Hedemoraområdet nu skall föras till allmänna stödområdet. Ett moment av osäkerhet och tvivel försvinner för den delen av länet. Nu hade framgången varit så mycket större om hela länet förts till stödområdet, men framgångar bör noteras även om de inte är fullständiga.

När den nya vägförbindelsen förra veckan öppnades förbi Avesta i och med att den nya bron över Dalälven togs i bruk — får man hoppas att detta var en vändpunkt på så sätt att det markerar en öppning mot Dalarna och inte från länet, samtidigt som det markerar ett stopp för utflyttningen från den södra länsdelen. Jag har velat notera detta med en förhoppning om att nya arbetstillfällen verkligen skall skapas i södra delen av länet.

Den del av länet som nu inte föreslås tillföras stödområdet behöver naturligtvis allt stöd även i fortsättningen. Jag vill för Ludvika/Smedjebacken-området notera de synpunkter som utskottet framhållit om en "fortsatt smidig tillämpning av stödbestämmelser i förevarande hänseende". Jag hoppas att en smidig tillämpning av stödbestämmelserna kan undanröja mycket av de tröskelproblem som följer med stödområdesgränsen. I övrigt vill jag i vad gäller den här delen instämma helt i de synpunkter som tidigare här i kväll har framförts av herr Mellqvist.

Jag vill dock framhålla behovet av stöd för de hårt drabbade ytterområdena av Ludvika kommun och syftar då speciellt på Fredriksberg, som bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det var naturligtvis med mycket stor glädje man för ett par veckor sedan kunde notera att lokaliseringsspolitiska satsningar skulle ske i Fredriksberg för nära 5 miljoner kronor, där två företag nu etablerar sig och kan skapa ca 70 nya arbetstillfällen. Förhoppningen är att detta är en vändning som kan trygga bygdens framtid.

När det gäller det område som skall utgöra länets primärcentrum — Borlänge/Falun — får man hoppas att satsningar kan göras för att även där skapa ett mera allsidigt näringsliv med även kvinnliga industrisysselsättningstillfällen och då naturligtvis också inbegripet utlokalisering av statliga verk, så att det verkligen kan utgöra ett alternativ till de mera befolkningstäta områdena.

Skall norra länsdelen klara sina problem behövs naturligtvis ytterligare satsningar på skilda områden. Regioncentret Mora behöver en kraftig industriell bas för att kunna utgöra replipunkt för norra länsdelen. Skall detta förverkligas måste industrier kunna lokaliseras dit — även från storstadsområdena. Sådana områden som detta norra regioncentrum måste kunna industriellt ytterligare stimuleras genom att företag som är villiga till utlokalisering från storstadsområden kan erhålla lokaliseringstöd i alla dess former för en utflyttning till ett sådant industriellt behövande område.

Naturligtvis behöver även övriga delar av länet sin beskärda del av samhällets stöd och då finns det särskild anledning att observera den västra delen av länet. Västerdalarna, och då särskilt Malungs och Vansbro

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vat-
ten*

kommuner, är en del av länet som verkligen behöver alla de satsningar som kan åstadkommas för att skapa allsidig service och sysselsättning för människor. Att dessa två kommuner har förts till skilda regioncentra får inte innebära att de fjärrar sig från varandra, utan många av bekymren i Västerdalarna kan klaras i samförstånd. Kommunerna behöver ett mer utvecklat näringsliv för att framtiden skall kunna vara säkrad i denna del av länet.

Inom Malungs kommun är avstånden stora till kommuncentrum, vilket innebär att satsningar behövs även utanför centralorten, inte minst i form av serviceanordningar som även kan klara en viss del av den service turismen behöver.

Samtidigt behövs satsningar på turismen för att denna skall vara ett komplement till den fasta befolkningen, när det gäller att trygga underlaget för framtida och befintlig service. Landets sydligaste fjälltrakter bör på ett bättre sätt kunna utnyttjas och utgöra rekreationsområden för många människor, som bor i Mellansverige, på sådant sätt att de inte bara besöker området under några få vinterveckor utan betraktar det som ett naturligt område att pendla till, när de vill ha rekreation och avkoppling. Då bör detta kunna omspanna satsningar som görs för hela den södra fjällvärlden, alltså inom både Malungs och Älvdalens fjällområden. Båda dessa kommuners fjällområden bör kunna utnyttjas som värdefulla komplement till skogsnäringen och vara till stor hjälp för att trygga framtida serviceanordningar, men då behövs nya satsningar som kan ge fler arbetstillfällen för den fasta befolkningen.

För att trygga framtiden för Västerdalarna krävs förutom vad som tidigare nämnts att vägarna förbättras avsevärt och att järnvägen kan finnas kvar också för persontrafik under åtminstone så lång tid som kan överblickas med ledning av avtal tecknade för andra järnvägstransporter.

När flottningen nära nog samtidigt som järnvägstransporterna upphörde i norra och västra delen av Dalarna då stod länsdelen utan sina naturliga transportmedel för skogsprodukterna.

Det uppstod givetvis svårigheter när den naturliga kommunikationsleden för råvaran inom detta område slutade att fungera utan att satsningen på vägarna blev sådan som hade varit nödvändigt. Stora satsningar på vägarna krävs för att dessa skall kunna klara de tunga transporter som nu sker på vägarna för att kompensera nedläggningen av flottningen och järnvägstrafiken.

Västerdalarna har inget eget regioncentrum. Detta får inte innebära att området glöms bort utan tvärtom att det sker rejäla framtida satsningar som innebär en garanti för framtiden även för denna del av Dalarna. Människorna som bor och lever i Västerdalarna behöver känna samhällets stöd för framtiden, ett stöd som kan skapa större allsidighet i näringslivet och bättre service, varvid naturligtvis skolfrågorna inte får glömmas bort.

Till sist -- som ett slutönskemål och en nyårsönskan -- vill jag hoppas på att Malungs och Vansbro kommuner under 1973 kommer att tillföras det inre stödområdet, vilket jag för övrigt motionerade om redan 1971. Dessa kommuner behöver allt det stöd som är möjligt, och mycket skulle vara vunnet om de fördes till det inre stödområdet.

Jag är optimist då det gäller Dalarnas framtid, men vi måste bygga samhället på solidaritet områden och människor emellan. Då tror jag också att vi kan fortsätta uppbyggnaden av Dalarna i förhoppningen att hela länet kan räddas.

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! I motionen 1781 har jag föreslagit att Skara skulle klassificeras som regionalt centrum. Motiveringen härför är bl. a. Skaras ställning som stiftsstad och som centrum för museiväsendet i länet men framför allt som centralort för jordbruket. Detta sistnämnda faktum bekräftas av att den i går till jordbruksministern överlämnade fältstationsutredningen föreslår att en viss del av veterinärutbildningen förläggs till Skara veterinärinrättning. Bland skälen härtill åberopas av utredningsmannen de goda lokala förutsättningarna på lantbruks- och livsmedelsområdet. Jag konstaterar också med intresse att i gårdagens debatt herr Stridsman uttalade sin anslutning till förslaget om Skaras uppflyttning till regionalt centrum. Länsplaneringsdirektören i Skaraborgs län yttrade häromdagen: "Bevara Skaraborgs läns fina ortsstruktur." Vårt län har onekligen en så egenartad struktur att den är svår att anpassa efter en allmän mall.

Herr talman! Jag har inget yrkande men uttalar den förhoppningen att inrikesutskottets påpekande på tal om just Skaraborgs län att "självfallet måste modifikationer i planen kunna göras" utgör en garanti för att den plan vi nu diskuterar och som avses leda utvecklingen tid efter annan skall granskas förutsättningslöst för att i sin tur smidigt hämta riktlinjer från den fortskridande utvecklingen.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den motion som jag har väckt tillsammans med två partikamrater om att Gästrikland borde tillhöra stödområdet. Tidigare i den här debatten har man tagit upp en fråga som är ganska angelägen för Gävleborgs län, nämligen frågan om Hofors skall klassificeras som regionalt centrum eller som kommuncentrum. Regeringen föreslår i propositionen att Hofors skall vara ett kommuncentrum. Den klassningen av Hofors är, kan man säga, ett typexempel på hur fel det är att, som regeringen vill, centralt fastställa en ortsklassificering. En sådan nedklassning som skett av Hofors hade troligen aldrig kommit till stånd, om länsorganen själva hade fått göra upp sin ortsguppering eller prioritering.

Centern hävdar också, vilket vi har gjort i vår motion, att planeringen inom länen och fördelningen av samhällsresurserna mellan olika delar skall göras av länsmyndigheterna. Det är därför vi från centerhåll har varit motståndare till den centrala ortsklassificering som regeringen föreslagit. Det måste därför vara ganska svårt att vara socialdemokrat i områden som Hofors och Skara, vilket vi har hört exempel på, när man ser konsekvensen av regeringens politik.

Tidigare under dagen har det diskuterats motsättningar mellan tätort och glesbygd. Det är, som jag ser det, nödvändigt att man för en gemensam politik, att man har en gemensam inställning till de problem

som berör den regionala balansen. Inom centerpartiet talar man inte, som en del tycks tro, enbart om den ena delen, nämligen glesbygderna, utan vi har fört samma politik i de orter där vi verkar, oavsett om det är i en tätort eller en glesbygd.

För Gävleborgs län har i propositionen föreslagits en befolkningsram på 290 000–300 000 personer. Redan 1970 var invånarantalet 294 000. Det innebär att regeringen kan länka sig att Gävleborgs län skall minska sin befolkning med t. ex. 4 000 invånare. Det kan också innebära att man kan tänka sig en måttlig ökning. Vi har från centerhåll inte varit så pessimistiska inför länets framtid, utan vi har trott på en befolkningsmål-sättning på 310 000 personer. Vi tycker att regeringen ser alltför negativt på vårt läns utveckling.

Stödområdet har diskuterats tidigare. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Gästrikland inte redan från början kom att tillhöra det allmänna stödområdet. Gästrikland har på det här sättet kommit i ett mellanläge, vilket ytterligare försvårar för kommunerna där att få ett mer differentierat näringsliv. Man borde åtminstone ha fört Ockelbo kommunblock till stödområdet om man inte kunde godta att hela landskapet skulle ingå.

Vidare har vi i motionen framfört önskemål om att andra orter skall få del av eventuell kommande utflyttning av statliga verk. Söderhamn t. ex. borde få någon ersättningsmyndighet i stället för myntverket, som inte kom till vårt län.

Herr talman! Med kännedom om möjligheterna att vinna bifall till ett motionsyrkande utan att ha något större stöd från utskottet avstår jag från att ställa något yrkande.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Fastställandet av det regionalpolitiska handlingsprogrammet är ett av de väsentligaste besluten som fattats av årets riksdag. Det kommer att ligga till grund för den kommande samhällsplaneringen och som grund för hur samhällets resurser skall fördelas så att välfärdskomponenterna, arbete, service och god miljö, blir tillgängliga för alla människor. Jag vill instämma i departementschefens bedömning att den förda regionalpolitiken haft stor betydelse, men inte löst alla regionala balansproblem. Jag anser att propositionen innebär ytterligare några steg framåt i syfte att öka den regionala balansen.

Med tillfredsställelse citerar jag, och instämmer i, utskottets skrivning: "Arbetet på att tillförsäkra människorna i olika delar av landet likvärdiga levnadsbetingelser måste därför fullföljas med all kraft."

Alla har vi skilda vardagsbekymmer. Vi från skogslänen brottas med glesbygdsp Problemen. Glesbygdsp Problem är i stor utsträckning avståndsproblem. Tillgång till arbete och service finns inte inom rimliga pendlingsavstånd.

Det väsentligaste regionalpolitiska medlet på sikt är att söka i en konstruktiv trafikpolitik där åretruntsjöfart, järnvägs- och biltransporter samordnas – inte som konkurrerande aktiviteter utan som uttryck för verkningsfull regionalpolitik. Jag hyser förhoppningar om åretruntsjöfart genom att isbrytarfrågan får en positiv lösning.

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

För den enskilde individen är tillgången på goda kommunikationer av stor psykologisk betydelse. De upphäver känslan av isolering och ökar möjligheterna till sociala kontakter. Jag förutsätter att den försöksverksamhet med regional trafikplanering som snart är slutförd i vårt län kommer att visa att med en samordning och planering av "trafikapparaten" och med ekonomiskt stöd från samhället kan service bli mer tillgänglig för befolkningen till rimliga kostnader. Reducering av avståndskostnader är nödvändig.

Herr talman! Det kan vara av intresse att helt kortfattat och stillsamt erinra om att första steget till fraktreduceringar i regionalpolitiskt syfte har sin grund i en reservation till den Lemneska utredningen. Reservanterna var socialdemokraten Ingvar Svanberg och LO:s Bert Ekström. Herr Fälldin, centerpartiet, som också var med i utredningen, hade vid den tidpunkten inte fått upp ögonen för betydelsen av fraktreduktioner. Den socialdemokratiska regeringen lade fram förslaget och har nu aviserat en reformering av fraktstödet.

Sysselsättningen är det centrala i varje människas tillvaro. Arbeta ger ekonomiskt oberoende och sociala kontakter. Det ökar människornas självförtroende.

Kännedomen om arbetsmarknaden var ännu i början på 1960-talet ytterst bristfällig. I vårt län saknades exempelvis statistik beträffande antalet arbetsplatser och den arbetskraft som på längre sikt skulle kunna sysselsättas i länet. Att vårt län hade en bristande balans mellan tillgång och efterfrågan på arbete betraktades som ett kortsiktigt problem. Därför var arbetsmarknadsdebatten intensiv på hösten innan skogsarbetena kom i gång. På vintern tycktes allt gott och väl, men på våren blommade diskussionerna åter upp när skogen friställde arbetskraften, och man försökte förutspå sommararbetenas omfattning. Att kvinnorna skulle räknas till arbetskraften var så fjärran att man inte ens diskuterade det.

Ett steg till nytänkande togs när länsstyrelserna fick resurser att regionalt kartlägga näringslivet och dess utvecklingstendenser. Genom att studera näringslivets struktur, dess ofta snabba föränderlighet samt dess konsekvenser för befolkningsutvecklingen i de olika kommunerna har man fått fram faktaunderlag bl. a. till det regionalpolitiska handlingsprogram som vi nu diskuterar. Debatten har även övergått ifrån känslobetonat, verklighetsfrämmande önsketänkande till en mer realistisk inventering av behov och möjligheter.

Jag skall inte här gå närmare in på den negativa utvecklingen i mitt eget län – den finns redovisad i handlingarna.

Departementschefens bedömning att det för närvarande även i skogslänens kommuner finns en tillfredsställande service är riktig. Men många region- och kommuncentra är i farozonen, vilket också departementschefen har uppmärksammat. Orter för vilka särskilda insatser kan bli aktuella för att de skall kunna upprätthålla servicenivån har i utskottsbetänkandet utmärkts med en stjärna. Stora delar av Norrbotten är "stjärnmärkta".

Jag vill poängtera att behovet av åtgärder är stort. Arbetet med att tillförsäkra människorna i olika delar av landet likvärdiga levnadsbetingelser måste drivas med all kraft och ge resultat snart, om inte levnadsbe-

tingelserna i en del kommuner – exempelvis Tornedalen, Jokkmokk och Överkalix – drastiskt skall försämrats och servicen bli svår att upprätthålla. Jag vill här betona att Norrbottens län från rikssynpunkt fortfarande är ett ungt län, vilket är en viktig faktor när olika former av insatser övervägs. Om de befolkningsramar som är uppställda för länens planering för 1980 skall få en reell innebörd måste åldersstrukturen vara sådan att en positiv utveckling är möjlig. Det är nödvändigt att en viss andel yngre människor bereds sysselsättning i glesbygden för att man skall kunna garantera sysselsättning och service på sikt. Det aktuella sysselsättningsläget i länet är totalt sett i nivå med läget under motsvarande tid föregående år.

Det har emellertid skett en markant förändring i arbetslöshetens sammansättning. Den registrerade arbetslösheten bland kvinnorna har ökat markant. Kvinnoarbetslösheten uppnår det högsta tal som noterats för motsvarande tidpunkt under de senare åren. I malmfälten exempelvis utgör kvinnorna huvudparten av den totala arbetslösheten. Den dolda arbetslösheten i länets inlandskommuner redovisas inte i någon statistik, men om jag nämner att yrkesverksamhetsgraden exempelvis i Pajala är 68 procent för män och 24 procent för kvinnor säger det en hel del om situationen. Insatser som aktiv arbetsförmedling, utbildning och beredskapsarbeten har endast haft marginella effekter på arbetslösheten bland kvinnorna. Den höjda levnadsstandarden gör att även glesbygdens kvinnor i större utsträckning börjar ställa krav på sysselsättning. Deras förhoppningar riktar sig mot samhället – och det med all rätt.

Jag konstaterar med tillfredsställelse de statliga investeringarna i vårt län och vill poängtera att de är någonting mycket positivt. Det är många som frågar sig: Hur skulle situationen vara i vårt län om vi inte hade statlig företagsamhet? De enskilda företagen har visat ett ljumt intresse för länet, och glesbygdens arbetsmarknad har i stor utsträckning överlämnats till statsmakterna att sörja för. Därför är det nödvändigt att öka det statliga engagemanget inom industrisektorn, om sysselsättnings-situationen skall klaras inom skogslänen. Vi har exempelvis industriella beredskapsarbeten med ca 100 arbetsplatser som drivs i AMS:s regi. När den första kom i gång sade en av kommunalmännen i den berörda kommunen: "Nu har vi kommit in i andra andningen." Sådan betydelse hade detta för kommunens sysselsättning och dess möjligheter att upprätthålla servicen.

I inrikesdepartementet prövas för närvarande förslag om samhällsägda verkstäder. Det är angeläget att den prövningen företages skyndsamt. Till dess att den är klar är det väsentligt att man fortsätter med de industriella beredskapsarbetena i inlandet, där exempelvis Jokkmokk har stora problem med sysselsättningen.

När det gäller industriella beredskapsarbeten och samhällsägda verkstäder är det ett primärt problem att få fram lämpliga produkter. En intensifierad produktutveckling i de statliga företagen med spridning av arbetsobjekt till tillverkare i flera kommuner är därför av högsta vikt.

Utskottet har i sin skrivning erinrat om SVETAB:s insatser. Det är mycket angeläget att ett intimt samarbete etableras mellan SVETAB och tekniska högskolan i Luleå. Jag vill här skjuta in att tekniska högskolan är

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

vi mycket glada över och vi hoppas mycket på den. Den är en samhällets satsning som kommer att medverka till en positiv utveckling av näringslivet i vårt län bl. a. genom att forskningen där kommer att ha samband med våra basindustrier.

För att klara strukturrationaliseringen och den med den sammanhängande sysselsättningssituationen i inlandet måste man söka olika utvägar. Jag skall helt kort kommentera den försöksverksamhet med intensifierad sysselsättningsplanering som startades för att bereda lokalt bunden arbetskraft arbete och för att få fram eventuell kompletterings-sysselsättning åt dem som hade små jordbruk och hade svårt att klara sin försörjning. Den har blivit mycket positivt mottagen bland både kommunalmän och övrig befolkning i de berörda kommunerna. Jag träffade nyligen en kommunalman från Asele i Västerbotten, en av dessa hårt prövade inlandspolitiker som dagligen brottas med glesbygdspromblem. Han tyckte att försöksverksamheten var något av det bästa som hänt i kommunen på länge. Befolkningen uppskattade den mycket. Angelägna arbeten blev utförda och det hade haft bieffekter som man inte räknat med från början. Bl. a. hade man tidigare i vissa områden haft svårigheter att klara mjölktransporterna, eftersom mjölkmängderna hade varit för små. I och med att en del kunnat reparera sina ladugårdar hade de nu ökat kreatursbesättningen och därmed ökat sina inkomster och även underlättat mjölktransporterna.

Det är också positivt att en stor del av arbetena utfördes utanför själva tätorten, vilket innebar bl. a. att många 60-åringar fick sysselsättning och att många kvinnor som aldrig drömt om en egen inkomst fick arbete och lön efter kommunalarbetsavtalet. Och vad det betydde för den enskilde individen behöver jag inte här närmare gå in på.

Herr talman! Jag har tagit med den här lilla rapporten från fältet för att den skall kunna vara med vid bedömningen av resurstilldelningen för utökad verksamhet, som jag anser vara mycket nödvändig.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag understryka departementschefens synpunkter när det gäller stödområdet. Jag vill inte förneka att den enskilde individen upplever bristen på arbete och service som mycket otillfredsställande oberoende av var han eller hon bor. Man kan ändå inte komma ifrån att avstånden har en enorm betydelse när det gäller att lösa sysselsättnings- och servicefrågorna, både rent ekonomiskt sett och när det gäller att finna praktiska lösningar. Jag vill säga att man behöver både mer pengar och fantasi för att klara detta i skogslänen.

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse alla de positiva vittnesmålen när det gäller viljan att lösa skogslänens sysselsättnings- och servicefrågor. Jag hoppas innerligt att den positiva inställningen är kvar när vi solidariskt skall betala vad det kostar.

I detta anförande instämde herr Dahlberg (s).

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Statsminister Palme anför i propositionen 111 att den ur regional jämlikhetssynpunkt viktigaste satsningen torde vara den som sker via skatteutjämningsbidragen. Dessa bidrag uppgår för närvarande till

ca 2 miljarder kronor per år. Merparten av bidragen går – naturligt nog – från söder till norr. För att belysa den betydelse dessa bidrag har nämner statsministern att Jämtlands län fått bidrag på i genomsnitt 11:58 per skattekrona och att en jämtländsk tvåbarnsfamilj med 30 000 kronor i årsinkomst får betala 2 872 kronor mindre i kommunal- och landstingsskatt år 1972 än familjen hade fått göra om icke detta system hade funnits.

Detta är väl vad man brukar kalla en positiv skrivning. Man kan naturligtvis också säga att den eller den skattebetalaren i södra Sverige får betala så och så mycket mera i skatt för att vi har detta system.

Nu skall ingen ens för ett enda ögonblick tro att jag vill ha bort det här systemet – det vore ju verkligen att kasta bort barnet med badvattnet.

Att regionalpolitiken måste vidareutvecklas till en välfärdspolitik för alla delar av landet är en bra målsättning. Vi skall naturligtvis inrikta oss på att sträva efter att åstadkomma större jämlikhet mellan människorna i olika regioner och att utjämna de största skillnaderna i kommunal- och landstingsskatt.

Vad vi emellertid måste akta oss för är att alltför mycket blanda ihop skatteutjämningsproblematiken med regionalpolitiken. Skatteutjämningsbidragen skall göra det möjligt att hålla i stort sett samma servicestandard i alla kommuner, med andra ord "samma kommunala standard till samma pris".

För närvarande har vi som bekant tre skattekraftsområden med skattekraftsgarantier på respektive 90, 110 och 125 procent. Skatteutjämningsrevisionens förslag innebär nu att landets kommuner skall indelas i nio skattekraftsklasser på respektive 90, 95, 100, 105, 110, 115, 120, 125 och 130 procent. Spännvidden ökar således från 35 till 40 procentenheter.

Svenska kommunförbundets länsavdelning i Kristianstads län har i en undersökning konstaterat att kostnadsskillnaderna är väsentligt mindre än de som åberopats som motiv för spännvidden i skalan för skattekraftsgarantin för södra och norra Sverige. Anledningen till att kostnadsskillnaderna är mindre än vad som synes ha föresvävat utredarna är uppenbar. Mer än två tredjedelar av de kommunala utgifterna är oberoende av kommunens geografiska belägenhet. Kommunerna arbetar med samma lagstiftning, med huvudsakligen samma löneläge – man kan i detta sammanhang peka på att lönekostnaderna uppgår till ca 50 procent av de totala kostnaderna – och samma lånekostnader. Vidare bör uppmärksammas att en stor del av kostnaderna för den sociala verksamheten regleras via centralt rekommenderade normer. När det gäller den återstående tredjedelen av kommunernas kostnader är det uppenbart att skillnaderna kommunerna emellan icke är så stora att de motiverar en så stor spännvidd som upp till 45 procent.

Utredningen har misslyckats med att klarlägga skillnaderna i utgifts- och inkomstnivå mellan kommunerna, och bristerna i behandlingen av förebragt material för indelning av landet i skattekraftsområden är så påtagliga att denna del av förslaget icke torde kunna läggas till grund för en lagstiftning.

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972
Regional utveckling och hushållning med mark och vattnet

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Mig tycks det som om utredarna helt enkelt tagit för givet att samtliga kommuner i K, L, M och N län har samma skattekraft, detta trots att -- som ett enda exempel -- spännvidden i åldersstrukturen i M läns kommuner är hela 14 procent med högsta värde 109,4 procent -- i realiteten ett av de högre värdena i hela Sverige.

Lägsta procenttalet har föreslagits för 88 sydsvenska kommuner. Procenttalet -- 90 -- är detsamma som gäller för närvarande. För de flesta övriga 172 kommunerna som omfattas av systemet föreslås höjningar till procenttal varierande mellan 95 och 130.

Om nu dessa procenttal skulle vara de rätta -- eller åtminstone något så när riktiga -- skulle vi naturligtvis utan vidare acceptera siffrorna; det ingår i målsättningen att varje medborgare skall ha "samma kommunala standard till samma pris".

Meningen kan ju dock icke vara att en kommun med sämre service skall bidra till skatteutjämningen för en kommun med bättre service.

Remissvaren från Sydsverige är ju också utomordentligt skarpa. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad landstingen och länsstyrelserna i K, L, M och N län skrivit i sina svar.

Som konsekvens av skatteutjämningsrevisionens förslag -- om det nu går igenom -- torde kommunerna i Sydsverige antingen få utdebitera högre kommunalskatt än t. ex. kommunerna i norra Sverige eller vid samma kommunalskatt hålla en lägre standard än dessa!

Vi har senare i dag att ta ställning till en motion vars hemställan går ut på att Simrishamns, Tomelillas, Ystads, Sjöbos och Skurups kommuner skall föras över till allmänna stödområdet. Även om jag själv icke vill gå så långt som motionärerna, visar dock denna motion att det finns mörka fläckar även i det sydligaste Sverige.

Vi får ju tillfälle att återkomma till denna sak då regeringen under vårriksdagen lägger propositionen om reviderad skatteutjämning. Jag utgår emellertid från att betänkandet då har reviderats betydligt och att hänsyn tagits till de inkomna remissvaren. Och jag hoppas att departementet då även tagit hänsyn till den utredning, utförd av Kommunförbundets länsavdelning i Kristianstads län, som överlämnades till finansdepartementet den 12 december.

Man skulle kunna tänka sig att lägga denna utredning -- mer eller mindre omarbetad -- i botten på ett reviderat skatteutjämningsystem och sedan lägga till 5 procent, 10 procent eller kanske 25 procent som extra stimulans till de kommuner som efter individuell prövning anses behöva detta. Genom ett sådant system skulle vi få en betydligt bättre överblick och inte få denna sammanblandning mellan skatteutjämningen och lokaliseringpolitiken.

De kommuner som tillerkänns skatteutjämningsbidrag enligt detta tänkta system får då klart för sig hur mycket statsmakterna satsar i totalt lokaliseringsbidrag. Detta system skulle nog också lättare kunna accepteras av alla och uppfattas som en klar politisk satsning på vissa områden.

Herr talman! Jag har här i all korthet gjort en skiss utan att gå in på några som helst detaljer -- vi får som sagt tillfälle att komma tillbaka till denna sak i vår. Jag vill emellertid redan nu deklarerat att vi anser det betänkande som föreligger vara oacceptabelt för kommunerna i K, L, M

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vat-*
ten

och N län. Med detta har jag dock icke sagt att vi inte anser att lokaliseringsbidragen och skatteutjämningen behövs för en större jämlikhet mellan Sveriges blivande ca 270 kommuner.

Men mottot måste vara: "Samma kommunala standard till samma pris."

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! I en motion väckt i anslutning till propositionen 111 har jag tillsammans med några riksdagsmän från Värmland och Dalarna hemställt om ett tillkännagivande till Kungl. Maj:t rörande företagarföreningarnas verksamhet. Vi föreslår i motionen att det bör ske en förstärkning av inflytande av representanter, antingen valda av samhället eller representanter för fackliga organisationer, i företagarföreningarnas ledning och framför allt i de delegationer inom företagarföreningarna som beviljar lån till företag. Det är nämligen så att i toppen på företagarföreningarnas ledning representeras samhället vanligtvis av en landshövding och dessutom av några ledamöter valda av landsting och eventuellt vissa kommuner, men de flesta medlemmarna i företagarföreningarna är aktiva företagare som själva anlitar föreningarnas tjänster. Dessa företagare har därför ett avgörande inflytande på hela verksamheten och på företagarföreningarnas policy.

I dagarna har riksdagen beslutat om lagstadgad skyldighet för företagen att lämna samhället mera information om sin planering och verksamhet, och man har också förstärkt de anställdas insyn i de större företagen. Det var samarbetsutredningens betänkande som låg till grund för detta sistnämnda lagförslag, och där sades bl. a. att man genom samråd bör kunna påverka sådana åtgärder inom det enskilda företaget som berör nedläggning, utbyggnad eller andra förändringar. Utredningen anser också att ett sådant samråd bör ske i lokala och regionala organ.

Sett mot denna bakgrund är det kanske litet anmärkningsvärt att inrikesutskottet inte har behandlat vår motion i sak utan endast föreslagit att frågan tas upp när den speciella propositionen om stöd till företagarföreningarna skall föreläggas riksdagen för behandling våren 1973.

Vår motion har många likheter med fru Laags m. fl. motion om uttalande att länsstyrelsen bör främst ha hand om den lokala regionalpolitiska verksamheten och servicen till företagen. Men med hänsyn till att propositionen 111 just talar om att stödet till företagarföreningarna skall förstärkas har vi nu främst tagit upp dessa föreningars ställning.

I en skrift från företagarföreningen i Kopparbergs län kan man läsa att föreningarnas målsättning är att främja lönsam utveckling av industri och hantverk inom länet och att stimulera till ny företagsamhet samt ge information och råd och hjälp till lån. Det står ganska klart att föreningarna vill vara ett organ i näringslivets tjänst i samarbete med organisationer och myndigheter inom länet. Hela verksamheten är koncentrerad till länen, och det tycker vi kan vara något av ett hinder när man vill föra ut centralt beslutade näringspolitiska mål i praktiken. Företagarföreningarna nämner också att det inte är föreningen utan företagarna själva som ytterst svarar för och skall tillerkännas utveck-

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

lingen av länets näringsliv. Detta kan tyda på att man inte är beredd att söka påverka den s. k. infrastrukturen i företagen, dvs. att det ibland kan finnas en utvecklingsnegativ inställning hos företagens ägare och ledning.

I ett nyligen avlämnat betänkande om företagsservice som delegationen för de mindre och medelstora företagen har avlämnat till industriministern föreslås en förstärkning och utvidgning av företagarföreningarnas verksamhet genom ökade ekonomiska bidrag. Företagarföreningarna skall enligt utredningen fungera som basorgan för service till företagen i länen. De skall alltså få en starkt utökad verksamhet och ökat samhällsansvar. Vidare föreslås att konsulter för stalliga forskningsorgan, för exportrådet och andra statliga näringspolitiska organ bör knytas till företagarföreningarna. I samband därmed erkänner utredningen att företagarföreningarnas organisationer uppvisar en del brister. Man nämner att de inte har fullständiga utredningsresurser och att utbildningen av personalen bör förbättras, men utredningen tar tyvärr inte upp frågan om beslutsfattarna i föreningarna.

Däremot räknar man med att länsstyrelsen skall få en övergripande och samordnande funktion över hela näringspolitiken i länen. Men trots allt kan man inte undvika reflexionen, att om företagarföreningarna fortsättningsvis skall till övervägande del i sina beslutsinstanser bestå av företagare, som utnyttjar föreningarnas tjänster, så kan det bli svårt att få dem att ändra på de nu helt dominerande företagsekonomiska bedömningarna och att få in ett ökat inslag av samhällsekonomiskt tänkande när det gäller utvecklingen av näringslivet, speciellt då vid överväganden mellan olika branscher. Jag tänker t. ex. på fall där sysselsättningshänsynen står i motsättning till ett kortvarigt lönsamhetstänkande. Man kan också vid utbyggnad av företag länka sig en viss motsättning mellan önskan att bygga ut i en expansiv region och miljöhänsyn, som skulle kunna försvåra detta.

Vid kontakt med fackligt aktiva personer ute i länen har jag ofta fått uppfattningen att man från fackligt håll ser på företagarföreningarna med stor skepsis. Man anser dem ofta vara en företagarnas egen organisation, som alltså för sin verksamhet helt vilar på medel tillskjutna av stat och kommuner. En sådan form av näringspolitik rimmar naturligtvis inte med de mål om ömsesidig samverkan och information mellan näringsliv, samhällsorgan och anställda, som kommit till uttryck i regeringens politiska program. I riksdagen har vi också nyligen tillstyrkt förslag om utvidgad information och samverkan mellan företag och anställda.

Vi motionärer har ansett att de synpunkter vi i motionen givit uttryck för mer borde ha präglat det principiella ställningstagandet till förslagen i proposition 111. Det är vår förhoppning att det för ärendet ansvariga statsrådet i sin utformning av proposition till värriksdagen skall ta intryck av synpunkterna i motionen. Jag tror att de delas av stora delar av de anställda i den mindre industrin.

Statsministern har nyligen i ett interpellationssvar till herr Helén sagt: "Näringspolitiken måste bygga på en förstärkning av löntagarnas ställning genom en fördjupad demokrati i arbets- och samhällsliv." Vi motionärer anser att detta även bör gälla i fråga om beslutsfunktionerna inom företagarföreningarna, när man nu föreslår att de skall få en starkare

ställning som näringspolitiska organ.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till inrikesutskottets hemställan under punkt 41 i dess betänkande nr 28.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Det har blivit ett populärt tema bland våra politiska motståndare, som upplever osäkerhet inför den resonans centerns regionalpolitiska linje har bland folk, att gå ut och försöka skrämra storstadsmänniskor och säga att centern är storstadsfientlig och av ideologiska och andra skäl motsätter sig alla ansträngningar att förbättra situationen för befolkningen i de stora städerna. Det här bottnar -- vad jag kan förstå, efter att ha sökt efter rationella motiv för påståendena -- i en föreställning om att expansion alltid är bra, och bättre ju högre takten är.

Men det finns ingenting som säger att varje ökning av koncentrationsgraden i fråga om befolkningsfördelningen innebär fördelar. Det är ju i stället så att kö- och trängselproblem, mänsklig förslitning och ökade samhällskostnader, som sammanhänger med att investeringar ställer sig så mycket dyrare när man skall bygga ut i en tätortsregion, ganska snart uppväger de fördelar som koncentration kan innebära.

Det har i debatten med viss energi hävdats att en dämpning av tillväxten i en storstadsregion som Stockholm innebär risker för en försämring av den sociala servicen. Jag delar helt uppfattningen att vi måste skapa förutsättningar för att samhällets service inte skall underdimensioneras. Det är därför vi i centerpartiet lagt fram ett regionalpolitiskt program som syftar till att undanröja de riskerna i varje region i landet.

Hur är situationen i dag i Stockholmsregionen? Har vi lyckats bygga ut samhällets service för att tillgodose människornas behov? Hur har vi det med trafikmiljön? Kollektivtrafiken i rusningstid? Bullret? Luften? Förortsmiljön? Bostadsområdena i innerstan? Fritidsområdena? Är det trovärdigt att påstå, att det blir lättare att klara de här frågorna om vi investerar för en större folkökning än vi hittills upplevt med de svårigheter det innebär att omforma en tätortsregion med den strukturella uppbyggnad den har till helt nya dimensioner? Det måste i så fall bygga på föreställningen att varje inflyttning, oavsett den koncentrationsgrad vi uppnått, ger marginell nytta, dvs. att varje inflyttning inte bara betalar sina egna kostnader utan medför ett välfärdstillskott för regionens invånare. Kommunikationer, fritidsområden, service och bostäder skulle då bli bättre, större och fler per invånare räknat. Men är hög inflyttningstakt samhällsekonomiskt fördelaktigare -- om vi räknar inte bara på skatteintäkter i det korta perspektivet och skjuter ofrånkomliga investeringskostnader på framtiden? Och bortsett från den snävt ekonomiska sidan -- ökar hög expansionstakt den sociala välfärden? Förbättrar den miljön? Hälsan? En och annan kanske erinrar sig att försäkringsbolaget Folksam för sin del karakteriserade Regionplan 70 som en hälsorisk. Nej, det är inte nyttan utan problemen och kostnaderna som skjuter i höjden vid en hög expansionstakt.

Det finns ingenting som tyder på att storstadsområdena i sig skulle

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

vara så mycket produktivare än andra regioner och att det skulle vara ett produktivhetsintresse att bedriva inflyttningspolitik. Om inkomstjämförelser mellan olika regioner visar att inkomstnivån genomsnittligt är högre i storstadsområdena, antyder inte det att det skulle främja produktiviteten för landet i dess helhet att i ökad utsträckning koncentrera de högkvalificerade och välavlönade jobb som pressar upp inkomstnivån i storstadsområdena till dessa områden. Eller har man kanske den uppfattningen att ökad inflyttning på sin höjd bär sina egna kostnader men i debatten vill ge intryck av att ökad inflyttning skapar ökade resurser, så till vida att det på något sätt vid de högre planeringsnivåerna skulle finnas inbyggd en överkapacitet som man avsiktligt räknar med inte skall tas i anspråk av folkökningen utan i stället falla som manna över regionens invånare?

Numera vill man gärna också från andra partiers sida betona vikten av att de sociala och miljömässiga faktorerna får utrymme i samhällsplaneringen. Skall vi då forcera expansionen för att locka människor att bryta upp från sin hemort och söka sig hit? Det är väl inte en sämre miljö vi vill erbjuda dem? Vi måste med allvar motverka en ökad social segregation.

Vi är i dag inte längre okunniga om de sociala konsekvenser som följer med en storutbyggnad som sker i forceringens tecken med eftersatta sociala behov, dålig uppväxtmiljö för barnen som utmynnar i aggressivitet och mobbning, kraftigt stegrad socialhjälpbehov, dålig tillgång på barntillsyn, osv.

Inom centerrörelsen tvekar vi inte att också i Stockholmsregionen hävda den jämlikhetspolitiska inriktning regionalpolitiken måste ha. Det är en politik som gagnar människorna i storstadsområdena. Det är att göra stockholmarna orätt att tro att de inte har ögonen öppna för både regionens problem och problemen ute i landet.

Från centerns sida har vi i Stockholmsregionen tagit fasta på uttalanden som riksdag och regering under senare år gjort till förmån för en dämpad storstadstillväxt och menat att dessa uttalanden varit avsedda för seriöst bruk. Men att döma av det utlåtande som inrikesutskottets majoritet står bakom förefaller man nu vara mest benägen att fränhända statsmakterna ett ansvar för att storstadsproblemen kan lösas.

Människornas önskemål talar emot storstadskoncentration. Miljöskäl gör det. Samhällsekonomiska skäl gör det. Vad finns det då för skäl för politiker att hålla fast vid en sådan utveckling som vore den ofrånkomlig?

Debatten kring planeringstalen är långtifrån en meningslös sifferexercis, även om det kan förefalla mer vara fråga om viljeyttringar än ett angivande av vilken effekt de regionalpolitiska styrmedlen kommer att ge. För planeringsarbetet, inte minst i storstadsregionerna, är det angeläget att man får besked om vad för slags regionalpolitik statsmakterna tänker föra. Situationen är nu sådan att det breder ut sig osäkerhet och tveksamhet inför de investeringsplaner och de kostnader för kommuner och skattebetalare som en högt uppskruvad utbyggnadstakt innebär. Man har börjat ifrågasätta om det kanske skett en förändring i flyttningsströmmarna som kan bero på också andra orsaker än konjunkturen.

Från centerns sida menar vi att det är en rimlig målsättning för

Stockholmsregionen att utgå från födelseöverskottet och en inflyttning som i stort sett uppvägs av utflyttning. Är det rimligt? Ger det alltför litet utrymme åt inflyttning? Men låt oss då inte glömma bort att vi här i riksdagen fattat beslut om att utlokalisera mer än 7 000 arbetstillfällen i statliga verk under mitten av 1970-talet. Det är många anställda som berörs, och det är många familjer. Räkna vi med det förslag som nu lagts fram så blir det fråga om sammanlagt 11 300 arbetstillfällen fram till 1980. Vi kan väl inte helt negligera utlokaliseringsaktiviteterna i detta sammanhang. Något måste väl flyttningsströmmarna påverkas.

Samhället skall inte tävla med och försöka överträffa marknadskrafterna i koncentrationsvilja. Man beskyller gärna näringslivet, med föreningsrörelsen som särskilt populär skottavla, för att rationalisera och koncentrera. Är det inte då ännu angelägnare när företagsekonomiska krafter verkar i riktning mot koncentration, och vi finner det vara till förfång för människorna, att samhället för en politik i motsatt riktning.

Vi måste vara aktsamma om våra naturtillgångar, främst människan, sade Hans Palmstierna i en tidning för några dagar sedan. Det är en väsentlig målsättning. Även i regionalpolitiken måste vi ta hänsyn till att människan är en biologisk varelse, en varelse med sociala behov, en varelse att hushålla med, och inte se människan som en flyttbar produktionsfaktor som skall anpassas till de ekonomiska krafternas koncentrationsbenägenhet.

Den offentliga sektorn får allt större betydelse för människornas och näringslivets lokalisering. Det är med den offentliga sektorn, med stat och kommun, vi bygger upp infrastruktur och basservice, sysselsätter allt fler människor, koncentrerar eller decentraliserar. Samhällets möjligheter ökar därför att styra lokalisering – eller om man så vill – ansvaret har ökat för samhällets beslutsfattare att söka undvika lokaliseringseffekter, som strider mot de regionalpolitiska målsättningarna. Regionalpolitik är inte enbart att hitta nya styrmedel. I stor utsträckning är det fråga om att sätta upp mål, utnyttja de möjligheter som står till buds och driva en allmän politik som stämmer överens med de regionalpolitiska målsättningarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 5 och 9 vid inrikesutskottets betänkande nr 28, bakom vilka står utskottets centerpartister.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! I gårdagens TV-rapport förekommer Västerbotten i flera sammanhang som illustration till den riksdagsdebatt som vi nu håller på att varva in på slutspurten. TV kunde ha utökat sin skildring av vårt lands näst största län med att också ge en redovisning av orsakerna till dagens obalans i sysselsättning och utveckling och berättat om vad de hittills vidtagna stödåtgärderna har betytt för att vända en begynnande hopplöshet och pessimism till en försiktig optimism och framtidstro.

Låt mig i grova drag beskriva vad som hänt i dessa avseenden sedan mitten på 1960-talet, då samhället satte in de första regionalpolitiska insatserna: lanspråktagandet av investeringsfonderna, skatteutjämningen och lokaliseringstödet. Inte är det några beslut i Sveriges riksdag eller i

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

kanslihuset som har gjort att vårt län har förlorat mellan 10 000 och 12 000 jobb i jord- och skogsbruket under denna tid. Däremot har riksdagen och regeringen med en rad stödåtgärder minskat takten i denna utveckling. Inte heller har det i riksdag eller konselj fattats några beslut om att dra in mellan 2 000 och 3 000 jobb inom handel och samfärdsel i Västerbotten under det senaste årtiondet. Det har bara skett, säkert som behövliga rationaliseringsåtgärder.

Däremot kan delar av riksdagen göras medansvariga till åtminstone en del av de mellan 4 000 och 5 000 jobb i byggverksamheten som försvunnit under denna tid. Den borgerliga kampen mot de planerade kraftverksbyggena i Vindelälvsdalen innebar ju ett mycket stort bortfall av planerade byggarbetsjobb under 1970-talet. Där vi i dag skulle ha haft ett sjudande liv och hög sysselsättning, har vi nu stor arbetslöshet och de största problemen för framtiden. Tillsammans har vi på dessa tre områden – i jord- och skogsbruket, inom handeln och samfärdseln och i byggverksamheten – förlorat mellan 15 000 och 20 000 jobb under den nämnda tidsperioden. Över lag har det berott på rationaliseringar och centraliseringar som vidtagits inom ett helt dominerande privat näringsliv och en betydande bondekooperation i länet.

Men dess bättre har de av regeringen och riksdagen hittills vidtagna regionalpolitiska jämlikhetsåtgärderna – jag säger detta med adress till fröken Eliasson, som stod här i talarstolen före mig – inte varit något resonemang om sifferkombinationer och tänkta befolkningstal. Det har varit praktiskt politiska åtgärder för att åstadkomma en jämnare fördelning av vårt lands välstånd. Riksdag och regering har, praktiskt taget genomgående, varit med och tillskapat i det närmaste lika stort antal nya arbeten som de som vi har förlorat i Västerbotten under den här tidsperioden, huvudsakligen inom den offentliga sektorn, till stor del vid Umeå universitet, och resten inom industri, gruvor m. m. De senare med betydande statsbidrag till lokaliseringar, utbyggnader och drift.

Under de sju åren från 1965 har staten, enbart i Västerbottens län, satsat långt utöver 1 miljard kronor i statsbidrag till skatteutjämning, lokaliseringsstöd, sysselsättningsstöd, speciellt Norrlandsstöd till jordbruket, fraktstöd m. m.

Skellefteå är ett bra exempel på vad statliga satsningar har betytt för en god industriell utveckling under den här tidsperioden lika väl som i fråga om utbyggd statlig verksamhet. Vi skulle aldrig som julklapp 1972 ha fått bifall till bl. a. vårt motionskrav om att få Skellefteå uppklassat som primärt centrum i orsstrukturen, om inte dessa insatser hade gjorts under senare år. Nu kan riksdagen göra denna avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag med ett starkt beslutsunderlag.

Till herr Nils-Eric Gustafsson i Byske vill jag säga att vi inte här bör kivas om vem som har bidragit till avgörande motionerande om Skellefteås uppklassning. Alla motionerna har säkert bidragit till övertygelsen i inrikesutskottet. Att herr Gustafsson tillhörde trossen bland motionärerna behöver inte direkt vara negativt, inte heller att herr Gustafsson, som det heter i hans motion, "ansåg sig förpliktad" att motionera om Skellefteås uppklassning.

Till sist, herr talman! Med de nya satsningarna på en utbyggd

regionalpolitik finns det anledning att se hoppfullt på framtiden. Om de hittills vidtagna statsinsatserna kan man som en känd kommunalman i vår lappmark säga att dem förutan skulle Norrland i dag ha varit en slum. Nu håller en deprimerande utveckling på att bytas i en begynnande optimism och utveckling. I den utvecklingen är jag också övertygad om att vårt motionerande om Storumans uppklassning till regionalt centrum, som i utskottet vunnit en dryg halv seger, kommer att leda till ett förverkligande.

Det kan inte vara försvarbart att ett område inom Västerbottens inland, stort som Malmöhus och Jönköpings län tillsammans, skall sakna en centralort av den klass som regionala centra avser att vara, särskilt som Storuman – åtminstone som jag ser det – är väl motiverad för en snar uppklassning. Vi återkommer på den punkten! För dagen nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets ställningstagande på den här punkten.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! I motsats till en del andra talare skall jag underskrida den tid som har anmälts. Jag skall bara säga några få ord om norra Bohuslän.

Enligt propositionen strävar man efter att från Brofjorden upp till norska gränsen förbjuda varje form av industri, som kan tänkas bli miljöförstörande. Området skall mer eller mindre reserveras för fritidsändamål. Visserligen säges samtidigt att detta inte innebär att näringslivets utveckling skall hindras. En vag antydning om större möjligheter till regionalpolitiskt stöd för annan industri skymtar i propositionen.

Det är ganska naturligt att befolkningen i norra Bohuslän, som under flera årtionden har fått brottas med alla de problem som en ökad utflyttning innebär, känner sig oroade för framtiden. Visst uppskattar man att de bygder där man fötts och tillbringat sitt liv verkar inbjudande också på främlingar. Men över allting annat står det skriande behovet av sysselsättning, arbete. Det är ju detta och ingenting annat som kan få befolkningen att stanna kvar.

I detta sammanhang vill jag peka på att jag för några veckor sedan interpellade inrikesministern om möjligheten att ekonomiskt stödja personer som under några år varit industriarbetare men nu riskerade att friställas, om dessa önskade återgå till fisket, vilket i många fall varit deras ursprungliga yrke, detta för att göra det möjligt för dem att kunna stanna kvar i exempelvis Strömstad eller annan nordbohuslänsk ort. Tyvärr missförstod man mina intentioner. Eftersom jag ju ofta sysslar med fiskets problem tolkades min interpellation som en trevare att skaffa bättre lånemöjligheter till yrkesfiskarna. Den här gången var det nu inte det jag var ute efter utan efter möjlighet för ortsbefolkningen att leva vidare där den helst vill vara bosatt. Jag fick för all del ett som vanligt trevligt tankeutbyte med jordbruksministern. Men det blir kanske tillfälle för mig att längre fram återkomma till de intentioner jag hade i interpellationen. För dagen vill jag ansluta mig till de talare som varnat för ett alltför ensidigt utnyttjande av norra Bohuslän som enbart rekreativområde. Närheten till Norge och dess expanderande industriområden ställer särskilda fordringar på oss. Det är riktigt att man från

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

svensk sida inte låser sig fast i en planering som skrämmer industrier över gränsen.

I detta sammanhang vill jag gärna säga att jag sympatiserar med motionen 1824 och med reservationen 12, som närmast bygger på nämnda motion. Därför vill jag nu nämna, att jag vid omröstningen kommer att rösta på reservationen 12 i civilutskottets betänkande nr 35.

I detta anförande instämde herr Berndtsson i Bokenäs (fp).

Herr WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Det skulle finnas anledning att säga många positiva saker om den proposition vi nu behandlar, men med hänsyn till det tidsläge som vi ligger i skall jag inte ingå på dessa saker.

I motionen 1801 har jag hemställt om att Hofors måtte hänföras till regionala centra i planen för utveckling av den regionala strukturen. Utskottet har ej kunnat bifalla motionsyrkandet, och jag har viss förståelse för dess avslag av detta. Vill man följa propositionens mönster i utvärderandet av orter i klassificeringen, så passar Hofors tyvärr ej in i detta mönster.

Jag är dock litet fundersam över utskottets motivering för avslagsyrkandet. Utskottet skriver att Hofors kan betecknas som en bruksort, och utskottet betonar sedan vikten av att företag och samhälle på sådana platser verkar för en breddning av arbetsmarknaden. Menar utskottet att problemen på orter av denna typ bör kunna lösas på det lokala planet? Det är min förhoppning att man ej avser detta. Jag vill tolka det som att det är samhället i stort man avser.

Enligt min mening bör man i det fortsatta planeringsarbetet ägna särskild uppmärksamhet åt orter med ett utpräglat ensidigt näringsliv. Jag vill framhålla att detta ej enbart gäller Hofors, eftersom jag vet att det finns ett flertal orter med ungefär samma struktur som Hofors, dvs. med enbart en dominerande tung industri. Jag vill också här tillägga att de flesta industrier i de allra flesta fall har stor betydelse för landets export. Utifrån denna synpunkt finns också anledning att man ägnar nämnda orter fortsatt uppmärksamhet i det kommande planeringsarbetet.

Rationaliseringen inom järnbruksindustrin har i stor utsträckning medfört en kraftig personalminskning. Med några få ord vill jag peka på de problem som kan uppstå på sådana orter med ensidigt näringsliv och tar då exempel från min egen hemkommun.

Mellan åren 1965 och 1970 har antalet förvärvsarbetande i Hofors minskat med drygt 700 personer. Förmodligen ligger den siffran betydligt högre nu. Vi är framme vid 1972, och vi vet att det fortsätter att minska, och vi vet att antalet förvärvsarbetande fortsätter att minska. Någon förhoppning att den dominerande industrin SKF stål skall kunna vända den trenden finns ej. Skall trenden stoppas och helst vändas, är det enbart samhällets stödåtgärder man kan förlita sig till.

Befolkningsminskningen har mellan åren 1966 och 1970 uppgått till ca 1 300 personer i Hofors, vilket innebär i runt tal 8 procents minskning för nämnda period. Inom kommunen finns det enligt en verkställd undersökning ca 500 kvinnor som önskar ett arbete om tillfälle skulle ges

till detta. Det kan också nämnas att någon möjlighet till arbetskrafts-
pendling ej föreligger.

Var och en måste med hänsyn till det nämnda förstå att kommunens
invånare med oro ser på framtiden, om ej några speciella stödåtgärder kan
väntas från statsmakternas sida.

Jag vill till sist än en gång framhålla att orter med den struktur som jag
här nämnt ägnas en speciell uppmärksamhet i det fortsatta planeringsar-
betet.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Fru NILSSON i Sunne (s):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar utgör i sig själv
något av en garanti för regional jämlikhet. Även om problemen självfallet
inte är lösta för alla delar av landet i och med att vi antar det här
omfattande betänkandet, utgör det dock ett principprogram efter vilket
man sedan har att handla – en utstakad väg som skall följas. Hinder
kommer fortfarande att finnas utefter denna väg, men man har funnit
instrumenten som skall hjälpa till att undanröja dessa hinder.

För mig som representerar ett län som i sig rymmer så mycket av
problem, med så stor del särpräglad glesbygd, med arbetslöshet och
avfolkningsproblem, och därmed sviktande serviceutbud, som ett allestä-
des närvarande spöke, är det därför med den största tillfredsställelse som
jag har tagit del av alla de förslag till lösningar som den här propositionen
innehåller.

Förutsättningen för att målen för den här propositionen skall uppnås
är emellertid att den följs upp av konkreta åtgärder. En rad utrednings-
betänkanden som just nu remissbehandlas kommer också att lämna
underlag just till detta. Jag tänker då i första hand på glesbygdutred-
ningen och skatteutjämningsrevisionen, och jag skall med några ord
beröra den senare.

Skatteutjämnningen har ju varit ett av de mera verkningsfulla instru-
menten som inrättats för att söka skapa ekonomisk jämlikhet mellan
olika delar av landet. Det har fungerat som vår tids Lasse-Maja som har
tagit från de rika och gett till de fattiga. Men för att detta skall vara
möjligt förutsätts de bättre ställda kommunernas solidaritet, ty det är ju
ändå så att när beslut fattas i riksdagen måste vi lita till lojaliteten från
dem som här representerar kommuner med bättre skatteunderlag.

Det för någon månad sedan avlämnade betänkandet om reformerad
skatteutjämning har bland annat lagt fram förslag till nya skattekrafts-
områden. Det är dock att beklaga att revisionen tydligen i alltför stor
utsträckning varit bunden vid de tidigare skattekraftsområdena, och det
förefaller som om det geografiska läget i hög grad fått avgöra tilldelad
procentsats, i stället för regionpolitiska förutsättningar.

Värmlands län tillhör skogslänen och ingår till större delen i det
allmänna stödområdet. Detta antyder att länets situation när det gäller
befolknings- och näringslivsutveckling i mycket liknar Norrlandslänens
situation. Sålunda kan nämnas att befolkningsutvecklingen i Värmlands
län alltsedan 1960-talets början har varit negativ, och endast Jämtlands
län har haft en mer påtagligt sämre utveckling. Samma förhållande gäller

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

befolkningens negativa ålderssammansättning liksom då det gäller totala antalet förvärvsarbetande.

Detta faktum har inte återspeglats i skatterevisionens förslag till procentandel av medelskattkraften för Värmlands län. Skall intentionerna i regionalpropositionen kunna förverkligas förutsättes en nog så kraftig uppräknings, framför allt då det gäller de kommuner i länet som tillhör stödområdet. Den nordligaste delen av Värmland – Torsby kommunblock, som fr. o. m. 1974 utgör en kommun – har en struktur som gör den jämförbar med många kommuner längre norrut och följaktligen också jämförbar ur skattkraftssynpunkt. Dessutom har kommuner som Årjäng och Sunne mycket markanta glesbygdspöblem och är i befolknings- och näringslivsutveckling i många avseenden jämförbara med Torsbyblocket. Nu har såväl landstingskommunen som primärkommunerna i länet i den här utredningen placerats i skatteklassområden som endast obetydligt överstiger de betydligt livskraftigare kommunerna i södra delarna av landet.

Jag har, herr talman, redan nu velat påpeka detta förhållande då jag anser att skattkraftsutjämningsen så väsentligt hör samman med den regionala politiken och förutsätter att, då det till våren kommer ett regeringsförslag om nya regler för skatteutjämningspolitiken, de här framlagda förhållandena då kommer att beaktas.

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! Det sägs i propositionen att regionalpolitiken bör syfta till en geografisk spridning av tillgängliga resurser på regionerna. Målet är att människorna i de olika regionerna skall kunna erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och en likvärd miljö till social, kommersiell och kulturell service samt en god miljö.

Vi socialdemokratiska riksdagsmän från Skaraborgs län vill medverka till att denna målsättning även blir gällande i vårt län. Mot den bakgrunden ser vi det som en nödvändighet att även Vara får bli ett s. k. regionalcentrum, eftersom vi annars kommer att få en obalans mellan länets olika regioner.

Vara har en hög andel jordbrukssysselsatta och en negativ befolkningsutveckling som enligt prognos i Länsprogram 1970 betyder en befolkningsminskning med dryga 10 procent. För att motverka denna negativa befolkningsutveckling i Vararegionen är det nödvändigt att åtgärder vidtas omgående för att differentiera näringslivet och öka sysselsättningen inom den industriella sektorn. I vissa fall bör lokaliseringstöd kunna utgå vid företagsetablering. Bl. a. äger Vara goda förutsättningar att utvecklas som centrum för distributionsföretag inom Västsverige genom sitt utmärkta geografiska läge.

Med all respekt för den redan nu långt utdragna debatten skall jag inte ytterligare utveckla tankegångarna om att göra Vara till ett livskraftigt regioncentrum, utan jag vill hänvisa till herr Blomkvists tidigare inlägg om vårt läns regionala utveckling.

Från Skaraborgs län ser vi dock, som sagt, allvarligt på frågan om att Vara skall få bli ett s.k. regionalcentrum, och detta framgår ju även av att våra länskolleger från både moderaterna och folkpartiet har motioner

med liknande hemställanden. Även om inte centerpartiet återfinns bland motionärerna så tror jag dock att även detta parti vill medverka till att skapa ett regionalcentrum i jordbrukarbygden Vara. Vi delar alltså inte utskottets mening om att Vara på sikt skall bli ett s. k. regionalcentrum, utan vi anser att tidpunkten redan nu är mogen härför.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till motionen 1779 och motionen 1822 samt till motionen 1790 i nu förevarande del.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Regeringens och storfinansens regionalpolitik har under årens lopp utarmat Norrland. I tur står nu Värmland och Dalarna. Situationen är ju synnerligen prekär för dessa två län.

I Kopparbergs län har ju sysselsättningen varit vikande under hela 1960-talet, och utvecklingen fortsätter i samma tempo för närvarande. Den ytterst oroande situationen för länet belyses ju främst av det stora antalet arbetslösa och undersysselsatta. Inte mindre än 7 500 personer är i dag arbetslösa eller sysselsatta inom AMS eller med beredskapsarbete. Detta plus den stora kvinnoarbetslösheten pekar på att drygt 10 procent av Dalarnas arbetskraft på något sätt är undersysselsatt. Denna trend måste omedelbart brytas. Om ingen nettoutflyttning sker från länet fram till 1980, kommer befolkningen att öka med ca 3 000 personer. Och om vi till detta lägger de drygt 7 000 som är undersysselsatta, ser vi att det måste till drygt 10 000 nya arbetstillfällen i länet. Då är fortfarande inte de många kvinnorna medräknade – och de måste naturligtvis också, på samma villkor som männen, kunna göra sig gällande på arbetsmarknaden.

Dessa förhållanden finner vi i en tid när stålsektorn, som är den dominerande näringen i Dalarna och övriga Bergslagen, går mot svåra tider. Det gäller främst de specialstålsenheter som finns i Bergslagen.

Än värre ter sig utsikterna på längre sikt när man tar del av civilministerns förslag till fysisk riksplan. Faran är att utvecklingen inom järn- och stålindustrin i framtiden kommer att äga rum på Västkusten, och det betyder ett dräpslag för Bergslagen. Många orter är ju redan hårt drabbade, och framtiden ter sig mycket mörk. Det är ett oeftergivligt krav att både stål- och järnindustrin verkligen expanderar och utvecklas inom skogslänen, och i dessa inbegriper jag hela Bergslagen. Eftersom järn- och stålindustrin är en ryggrad i Bergslagens näringsliv är det en fråga om att överleva eller förintas.

Det framgår mycket klart av den fysiska riksplanen, att de tunga och hårt nedsmutsande industrigrenarna skall förläggas till kusterna. Vad som kan rädda denna del av vårt land är att "utspädningsfilosoferna" får sparken från sina ledande positioner, där de kan styra industrins utveckling.

När näringsgrenar som järn- och stålindustri samt petrokemisk industri skall projekteras får ingen rubbning ske i det ekologiska systemet. Det är därför nödvändigt att miljökraven ställs så högt som möjligt. En plan måste utarbetas för att förlägga de nu s. k. nedsmutsande industrierna till inlandet utan att miljölägenheter uppstår.

Diskussionen om stödområdesgränserna för Kopparbergs län är ingen huvudfråga. Befolkningen i södra, västra eller norra Dalarna kan inte leva

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

på gränsförskjutningar. Det är innehållet i stödet som är det primära.

Vad som behövs är en styrning av industrier till länet och naturligtvis främst till de delar som varit mest utsatta för den hittills förda regionalpolitiken – norra, södra och västra Dalarna.

En annan viktig fråga är hur det skall planeras inom ett län. Den föreslagna ortsklassificeringen innebär för Dalarnas del att man skall förhindra ett nytt Norrlandsproblem och att befolkningen därför skall klumpas ihop inom ett område i länet. Större delen av Dalarnas befolkning skall alltså enligt regeringen tvingas bo på ett ställe bara därför att regeringen inte kan vända den koncentrationsprocess som det kapitalistiska systemet driver fram.

Detta visar regeringens totala uppgivenhet för kapitalets effektivitetskrav på bekostnad av människornas levnadsförhållanden. Drastiskt uttryckt ser man framför sig Dalarna bestående dels av ett betongghetto, benämnt primärt centrum, dels av Dalarna i övrigt, där andra kommuner och byar undan för undan förbuskas. Ortsklassificeringen måste alltså helt avvisas.

Herr talman! Jag yrkar avslag på ortsklassificeringen under inrikesutskottets betänkande nr 28 punkten 5 samt att riksdagen i stället för den del av inrikesutskottets betänkande som börjar på s. 35 med orden ”i anslutning till motionerna” och slutar på s. 36 med orden ”återkommer utskottet i det följande” antar en skrivning av följande lydelse:

Den i propositionen 111 föreslagna typen av ortsklassificering har som syfte och verkan att förstärka tendenserna till koncentration och avfolkning i landet. Genom att flertalet primära centra kommer att ligga i Sydsverige blir följden också att merparten av samhällsinvesteringarna alltså kommer att kanaliseras dit. Detta kan verka hindrande på strävan att styra en större proportion av de totala nationella resurserna till skogslänen. Ortsklassificeringen kommer att innebära en stimulans att till större centra förlägga även investeringar som med fördel skulle kunnat lokaliseras till orter ute i länen. Den inre koncentrationsprocessen i länen kommer att förstärkas, utan att fördenskull länen totala underlag och styrka därmed ökar. Att inom länen påskynda en koncentration som innebär snabbare avfolkning av länscentras yttre omland, kan på sikt endast försvaga länet och dess centrum. Den hierarkiska uppbyggnad ortsklassificeringen ger åt tätortssystemet i dess helhet kan också hindra sådana framtida planlösningar, som bryter med traditionella tätortsstrukturer. Dit hör t. ex. uppbyggandet av bandstadsformationer. Dit hör också sådana fall där större nytutbyggnader av mindre orter (och därmed en ändring av dessas ställning i tätortshierarkin) representerar en långsiktigt bättre lösning än en utbyggnad i anslutning till det traditionella ortsmönstret. Ortsklassificering av den i propositionen föreslagna typen har alltid en lokaliseringspolitiskt och planpolitiskt konservativ verkan.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Regional utveckling och hushållning med mark och vatten, med andra ord proposition nr 111, är enligt min mening det viktigaste ärende som 1972 års höstriksdag haft att behandla. Jag avser

inte att göra någon allmän bedömning av propositionens innehåll utan vill bara uttrycka den tillfredsställelse jag känner inför det förhållandet att riktlinjer nu dras upp för en långsiktig politik i avsikt att förbättra den regionala strukturen i landet, kanske då främst i skogslänen.

Människornas högsta önskan brukar vara att få arbete och utkomst i den bygd där de är födda och vant sig att leva. Om det skall vara möjligt fordras en samhällsstruktur inom rimligt avstånd som tillgodoser alla krav på en differentierad arbetsmarknad. Det är mot denna bakgrund som vi socialdemokrater på Västerbottensbanken i motionen 1784 föreslagit att Skellefteå skall klassas som primärt centrum. Ortens geografiska belägenhet i Västerbottens norra kustland med 14 mil till Umeå i söder och samma avstånd till Luleå i norr understryker betydelsen av att här skapa ett starkt centrum för att garantera utveckling och bestånd av redan gjorda satsningar i industriell uppbyggnad och kommunal service.

Inrikesutskottet har vid sin behandling av motionen funnit att våra redovisade sakskaäl är väl underbyggda och tillstyrker enhälligt motionen. Jag vill uttrycka min uppskattning över att utskottet genom detta sitt ställningstagande visat välvilja och stor självständighet. Jag är också övertygad om att beslutet på det lokala planet kommer att ge positiva effekter på både näringslivet och den kommunala planeringen. Tillförsikt och optimism inför framtiden har redan uttalats av berörda parter, och detta är väl den bästa effekt man kan få av ett beslut i Sveriges riksdag.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru LAAG (s):

Herr talman! Det är naturligt att jag i likhet med många i dag uttalar min tillfredsställelse över att vi nu har att behandla ett regionalpolitiskt program och riktlinjer för fysisk riksplanering. Hittills har bristen på program varit en nackdel. Ibland har personliga insatser och kontakter fått ersätta brister i planeringen. En sådan dragkampspolitik har inte förmått lösa problemen.

Den demokratiska socialismens kritik mot det kapitalistiska systemet har växlat under 1900-talet beroende på förändrade samhällsförhållanden. Så lärde oss framför allt 1960-talet mycket. Kanske blev lärdomarna mest påtagliga för dem av oss som blev direkt berörda av förändringarna. Vi såg, och blev själva föremål för, de fria marknadskrafternas följdverkningar, företagsnedläggningar – näringslivskoncentration, många bygders utglesning – storstadskoncentration.

Men tillfredsställelsen med de uttalade målen i dagens handlingsprogram får inte utesluta påminnelser om att det kommer en morgondag.

Då kommer den solidariska uppslutningen kring en statligt styrd regionalpolitik, som inte underlättar nuvarande utveckling utan bryter den s. k. spontana utvecklingen, att sättas på prov. Då kommer alla partiers i denna debatt uttalade vilja att ge samhället möjligheter att driva en aktiv sysselsättningsskapande näringspolitik att prövas.

Då kommer vi att behöva ställa frågorna: Är det meningsfullt att gå in i en typisk planering av olika områden, om vi inte vet att vi kan få

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

människor och sysselsättning till dessa områden? Måste vi inte tillskapa medel för att styra utvecklingen mot de uppställda målen? – Det socialdemokratiska partiets svar på dessa frågor gavs under partikongressen i anslutning till debatten och uppslutningen i vårt näringspolitiska program.

Från socialdemokratiskt håll hävdar vi att avståndet mellan program och handling inte får bli för stort. I motionen 1792 har jag tillsammans med några partivänner tagit upp en fråga, som enligt min mening är ett sådant exempel. Motionen handlar om den organisatoriska uppbyggnad som är nödvändig för att få en förbindelseänk mellan regionpolitik och rikspolitik. Det hade varit önskvärt om vi redan nu hade fått ta ställning till en slagkraftig regional organisation, där de statliga åtgärderna skall stämmas av mot de regionala. Nu talas i propositionen allmänt om ett aviserat ökat stöd till företagarföreningarna. Jag är övertygad om att den förstärkningen väl behövs. Det aviserade stödet till föreningarna behöver inte tolkas som att just företagarföreningarna i sin nuvarande form skulle vara den tänkta regionala basorganisationen. Men varför har vi då velat aktualisera frågan redan nu? Jag vill i det sammanhanget också peka på den motion som väckts av min partivän Grethe Lundblad. Utifrån olika utgångspunkter har vi tagit upp frågan.

I grunden ligger en gemensam önskan – dels att få en diskussion om vilken regional organisation vi skall ha, dels att den organisationens sammansättning skall ha en stark samhällsförankring. Den nyligen gjorda omorganisationen av länsstyrelserna syftade just till en bättre samordning av de regionalpolitiska frågorna och samhällsplaneringsfrågor och ett ökat samhällsinflytande genom en lekmannastyrelse. Mot den bakgrunden har jag ansett det naturligt att länsstyrelserna blir regionalt samordningsorgan på länsplanet.

Till sist, herr talman: Det regionalpolitiska programmet har angett riktlinjer och målsättning. De här dagarnas debatt har understrukt behovet. Nu väntar vi i kommande propositioner på de nödvändiga styrmedlen, varav den regionala organisationen är ett.

I detta anförande instämde herr Häll (s).

Herr ANDERSSON i Örträsk (s):

Herr talman! Inför trycket av den samlade hemlängtan som alla tal i denna debatt har skapat skall jag fatta mig mycket kort.

Det har sagts att de riktlinjer som anges i planen för hushållning med mark och vatten innebär det definitiva slutet på debatten om Vindelälven. Jag vill med mitt inlägg betona att jag inte delar den uppfattningen. Dagens riktlinjer kan inte betraktas som eviga. Älvarna representerar en stor naturtillgång. Enligt mitt förmenande har den utnyttjats bäst i de fall där man byggt kraftverk. Jag har fortfarande den bestämda uppfattningen att en utbyggnad av Vindelälven bäst hade gagnat utvecklingen i den berörda bygden. Även om det inte är realistiskt att ställa upp vattenkraft som alternativ till kärnkraft tycker jag det är rimligt att i framtiden se en fortsatt vattenkraftsutbyggnad som ett möjligt komplement till annan energiutvinning.

Jag är också angelägen om att betona att anläggningar för turism och rekreation inte kan ses som en kompensation för utebliven kraftverksutbyggnad. Erfarenheten har visat att utbyggda älddalar är de mest utnyttjade områdena för rekreativlivet i Övre Norrland.

Får jag också framhålla att kommunerna i Vindelälvsdalen inte har råd att själva bygga och driva stora turistanläggningar. Lönsamheten blir förstås ännu sämre om flera andra älddalar, exempelvis Ljusnans, skall räddas genom satsningar på turism. Ett starkt statligt stöd erfordras för uppbyggnaden av turismen i Vindelådalen, om den skall komma till stånd.

Propositionen 111 utgör en plan för hushållning med mark och vatten. Vad beträffar Vindelälven tycker jag att det närmast är fråga om ett slöseri – med vattnet i varje fall.

Det är med beklagande jag tvingas konstatera att det i dag saknas parlamentariska förutsättningar för ett beslut om utbyggnad av Vindelälven. Men förhållandena förändras. Förutsättningslösa överväganden bör i framtiden kunna leda till en annan bedömning av denna fråga.

I detta anförande instämde herr Haglund (s) och fru Hansson (s).

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Som förmodligen den sist startande i det här mastiga fältet ser jag framför mig ett sönderkört spår där en och annan centerpartist släntrar omkring, mer eller mindre bortvallad med grön swix. Bland dem befinner sig herr Jonasson, vars anförande tidigare i dag i hög grad förvånade mig.

Herr Jonasson, själv ordinarie ledamot av länsstyrelsen i S-län, namngav ett antal värmländska orter som – för att använda hans egna ord – hade fallit för bilan. Dessa orter, herr Jonasson, har inte alls fallit för bilan. Tag t. ex. de orter som herr Jonasson nämnde i Karlstadregionen, vilka ingår i Karlstads planeringsregion och gör att Karlstad fyller kraven på ett primärt centrum.

Karlstad i sig själv har omkring 70 000 invånare, men genom att de av herr Jonasson nämnda orterna finns inom samma region har den folkmängd som ligger till grund för vårt läns enda primära centrum ökat till 115 000.

I sin egenskap av ordinarie ledamot av länsstyrelsen i ett län där regeringen i så hög grad har tillgodosett våra krav – den har t. o. m. gått ett steg längre genom att upphöja Torsby till regionalt centrum – borde herr Jonasson också kunna vara nöjd.

Beträffande ortsklassificeringen har Värmlands län med ett primärt centrum, sex regionala centra och nio kommuncentra blivit väl tillgodosett. I fråga om regionalcentra har, som jag sade, regeringen t. o. m. gått ett steg längre än vår egen ambitiösa länsstyrelse. Detta gäller Torsby, som i regeringens förslag upphöjts till samma status som tidigare städerna Kristinehamn, Säffle, Arvika, Hagfors och Filipstad.

Personligen ställer jag mig helt oförstående till den kritik mot ortsklassificeringen som centern har framfört under den här långa debatten. Jag finner inget motiv för att det skall satsas på orter som på

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vat-
ten*

sikt riskerar att bli instabila.

Värmland har – och kommer att få brottas med – stora och svåra problem. En del av dessa problem har också kommit fram under den länsinventering som skett för att skaffa erforderligt källmaterial till den här propositionen.

I fråga om befolkningstäthet, åldersfördelning och möjligheter till sysselsättning inom godtagbart pendelavstånd ligger norra och västra Värmland lika illa till och i vissa områden sämre till än genomsnittet för Norrlandslänen.

För befolkningen i stora delar av vårt län kommer det inte att kunna bjudas sysselsättning; de föreslagna s. k. regionala centra kommer därför att få betydelse för sysselsättning och service för människorna i såväl kommuncentra som omkringliggande bygder.

Visserligen förutsätts i propositionen att lokaliseringstöd skall kunna utgå även till andra orter än kommuncentra, men vi måste ändå räkna med en bestående och betydande interkommunal trafik i form av arbets- och serviceresor till kommuncentra även, i viss utsträckning, över kommungränserna till regionala centra.

Bland bygder som kommer att få svårt att hävda sig och få del av den allmänna välfärden befinner sig den västvärmländska gränsbygden, varifrån daglig pendling till närmaste regionala centra, Säffle och Arvika, är otänkbar.

Värmlands län är, som också herr Andersson i Storfors tidigare påpekade, klassat som ett skogslän. Därmed står det också klart att Värmland, och då speciellt den norra länsdelen med sin struktur, är i stort behov av stödåtgärder. Norra Värmland bör sålunda inlemmas i det inre stödområdet, och sedan erfarenhet vunnits av försöken med statliga industricentra i Lycksele och Strömsund borde en liknande satsning i norra Värmland vara befogad.

Till sist, herr talman, vill jag knyta an till vad jag tidigare sagt beträffande den pendeltrafik vi har att förvänta mellan å ena sidan boendeorten och å andra sidan sysselsättningsorten. Det är angeläget att länsvägnätets upprustning får högsta möjliga prioritet. Vi skall nämligen ha klart för oss att ortsklassificeringen på sikt kommer att leda till att framför allt investeringarna på industrisidan koncentreras till i första hand primära och regionala centra och i någon mån även till kommuncentra. Detta kommer i sin tur att leda fram till att vi får en starkt utvecklad pendeltrafik på våra vägar.

Vid en nyligen hållen konferens i Karlstad med Svenska vägföreningen hystes allvarliga bekymmer för det värmländska vägnätets beskaffenhet. Vägarnas upprustning är naturligtvis en fråga om fördelning av resurser. Enligt behovsplanen 1973–1985 har 2 580 miljoner kronor avsetts för Storstockholmsområdet och 2 230 miljoner för landet utanför de tre storstadsområdena.

Herr talman! Jag tror att det blir nödvändigt med en omfördelning av statens vägmedel, om inte möjligheterna att förverkliga regionalpolitiken starkt skall begränsas.

Den nu framlagda propositionen syftar, som vi alla vet, till att råda bot på den regionala obalans som nu existerar och strävar till förbättring

av de enskilda människornas villkor. Var vi än bor i landet bör vi ha samma rätt till såväl den materiella som den sociala och den kulturella välfärden. Därför är det för oss som bor i områden med sysselsättningsproblem av stort värde att regeringen i och med det här ambitiösa handlingsprogrammet drar upp generella riktlinjer för regionalpolitiken.

Herr talman! Jag tycker att både herr Jonasson och jag kan ta första morgontåget hem till vårt sköna landskap och fira jul med förhoppning och tillförsikt.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag tror att kammaren håller mig räkning om jag inte går i svaromål på Gunnar Olssons inlägg; det får jag göra vid något senare tillfälle. Jag vill bara konstatera att den gröna snitseln är kvar, efter 2 dagars debatt men den röda har försvunnit – och det är väl det som irriterar herr Olsson.

Överläggningen var härmed slutad.

Inrikesutskottets betänkande nr 28

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	287
Nej	–	37
Avstår	–	1

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	310
Nej	–	15
Avstår	–	1

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	246
Nej	–	66
Avstår	–	16

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 245
Nej - 67
Avstår - 16

Det av herr Hagberg under överläggningen framställda yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts förslag till system för ortsklassificering

Propositioner gavs dels på bifall till, dels på avslag på det av herr Hagberg under överläggningen framställda yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts förslag till system för ortsklassificering, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren avslår det av herr Hagberg under överläggningen framställda yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts förslag till system för ortsklassificering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit detta yrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 16
Avstår - 44

Punkten 5 Hemställen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels reservationen nr 5 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställen i betänkandet nr 28 punkten 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 67
Avstår - 15

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972
Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 6 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner inrikesutskottets motivering i betänkandet nr 28 punkten 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 6 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	174
Nej	—	153
Avstår	—	1

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 267
Nej — 57
Avstår — 3

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1802 av herr Westberg i Ljusdal i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10–12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 9 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkterna 10–12 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i reservationen nr 9 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 244
Nej — 67
Avstår — 17

Punkterna 13–22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1779 av herr Signell m. fl., nr 1790 av herrar Hyltander och Richardson i motsvarande del samt nr 1822 av herr Leuchovius och herr tredje vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Punkten 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1790 av herrar Hyltander och Richardson i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 25–34

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 35

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 35 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	168
Nej	–	158
Avstår	–	2

Punkten 36

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 36 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	204
Nej	–	123
Avstår	–	1

Punkten 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 37 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 162
Nej — 165
Avstår — 1

Punkten 38

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om vidtagande av i motionen nr 1823 angivna åtgärder beträffande omlokaliseringen av statlig verksamhet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 40 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 159
Nej — 153
Avstår — 16

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Punkten 41

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i reservationen nr 14 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 42 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i reservationen nr 14 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	287
Nej	–	38
Avstår	–	3

Punkten 43

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 43 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	168
Nej	–	158
Avstår		1

Punkten 44

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet att riksdagen i

skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om vidtagande av i motionen nr 1823 angivna åtgärder beträffande avskaffande av det allmänna stödområdet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 45 och 46

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 47

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1783 av herr Björk i Gävle m. fl. och nr 1802 av herr Westberg i Ljusdal i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 48--52

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 53

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 53 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	259
Nej	—	67
Avstår	—	2

Punkterna 54--61

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 62

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 62 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	244
Nej	—	66
Avstår	—	18

Punkten 63

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 63 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	225
Nej	—	93
Avstår	—	10

Punkterna 64–66

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 67

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 67 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 168
Avstår - 1

Punkterna 68-71

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 72

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 72 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 159
Avstår - 1

Punkterna 73-75

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Civilutskottets betänkande nr 35

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Claeson.

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	308
Nej	–	15
Avstår	–	5

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 3 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Ljungberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 35 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 3 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	290
Nej	–	37
Avstår	–	1

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 312
Nej — 14
Avstår — 1

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors samt 3:o) reservationen nr 5 b av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fröken Ljungberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Claeson begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraproposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 5 antar reservationen nr 5 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 b av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstar för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 47
Nej — 23
Avstår — 258

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 5 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 287
Nej — 37
Avstår — 2

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vat-*
ten

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	259
Nej	—	67
Avstår	—	1

Punkten 8

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	312
Nej	—	15
Avstår	—	1

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 8 a av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 35 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 8 a av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	259
Nej	—	67
Avstår	—	1

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 9 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors samt 3:o) reservationen nr 9 b av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fröken Ljungberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 10 antar reservationen nr 9 a av fröken Ljungberg och herr Wennerfors röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 9 b av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	47
Nej	—	21
Avstår	—	259

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 a av fröken
Ljungberg och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	286
Nej	—	39
Avstår	—	2

Punkterna 11–14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 10 av fröken Ljungberg och herr Wennerfors, och
förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.
Sedan fröken Ljungberg begärt votering upplästes och godkändes
följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av fröken Ljungberg
och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	285
Nej	—	39
Avstår	—	3

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 11 av herr Claeson, och förklarades den förra proposi-
tionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt
votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Claesson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claesson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	311
Nej	—	15
Avstår	—	2

Punkten 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	208
Nej	—	115
Avstår	—	4

Punkterna 19–22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Grebäck m. fl.

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972
Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	155
Nej	—	169
Avstår	—	4

Fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Punkten 24

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Grebäck
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	169
Nej	—	155
Avstår	—	3

Motiveringen

Propositioner gavs på 1:o) godkännande av utskottets motivering, 2:o) bifall till det av herr Claeson under överläggningen framställda yrkandet om godkännande av den i reservationen nr 15 b av herr Claeson anförda motiveringen med visst tillägg samt 3:o) bifall till det av herr Westberg i Ljusdal under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1786, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Westberg i Ljusdal begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Westberg i Ljusdal begärt votering även beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående motiveringen under punkten 24 i civilutskottets betänkande nr 35 antager det av herr Claesson under överläggningen framställda yrkandet om godkännande av den i reservationen nr 15 b av herr Claesson anförda motiveringen med visst tillägg röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen antagit det av herr Westberg i Ljusdal under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1786.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	42
Nej	—	90
Avstår	—	196

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 35 punkten 24 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit det av herr Westberg i Ljusdal under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1786.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Westberg i Ljusdal begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	164
Nej	—	114
Avstår	-	50

Punkten 25

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 26 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 16 av herr Grebäck m. fl.

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972
-----
*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 168
Nej -- 159
Avstår -- 1

Punkten 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Grebäck
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 168
Nej -- 157
Avstår -- 3

Punkterna 28-35

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 36

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av fröken Ljungberg och herr Wennerfors, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Ljungberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 36 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av fröken Ljungberg
och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 282
Nej -- 38
Avstår -- 8

Punkterna 37 och 38

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 39 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 168
Nej -- 159
Avstår -- 1

Punkten 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 40 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 167
Nej -- 159
Avstår -- 1

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveckling
och hushållning
med mark och vat-*
ten

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Punkten 41

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av fröken Ljungberg och herr Wennerfors, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Ljungberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 41 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av fröken Ljungberg
och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	289
Nej	—	37
Avstår	—	1

Punkten 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 22 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 35 punkten 42 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av herr Grebäck
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	170
Nej	—	124
Avstår	—	31

Punkten 43

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 23 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Lördagen den
16 december 1972

Regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 43 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 23 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 158
Avstår - 1

Punkten 44

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 24 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 44 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 24 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 169
Nej - 123
Avstår - 33

Punkten 45

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 46

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 25 a av herrar Tobé och Ullsten, 3:o) reservationen nr 25 b av fröken Ljungberg och herr Wennerfors samt 4:o) reservationen nr 25 c av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Tobé begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fröken Ljungberg begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) förklarades ha flertalets mening för sig. Herr

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Regional utveck-
ling och hushållning
med mark och vat-
ten*

Claeson begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 46 antar reservationen nr 25 b av fröken Ljungberg och herr Wennerfors röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i denna votering antagit reservationen nr 25 c av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 45
Nej - 29
Avstår - 248

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 46 antar reservationen nr 25 a av herrar Tobé och Ullsten röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 25 b av fröken Ljungberg och herr Wennerfors.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 57
Nej - 42
Avstår - 222

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 46 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 25 a av herrar Tobé och Ullsten.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Tobé begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 216
Nej - 56
Avstår - 52

Punkterna 47 och 48

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 49

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om vidtagande av i motionen nr 1823 angivna åtgärder beträffande vissa fastighetsfrågor, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 50 - 58

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 42 angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73.

Sedan kammaren bifallit utskottets framställning om att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt.

§ 3 Meddelande ang. tid för justering av återstående protokoll, m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att kammarens vid höstsessionens slut återstående ojusterade protokoll framläggs till godkännande fredagen den 29 december kl. 12.00.

En preliminär plan för kammarens sammanträden under tiden 10/1 - 2/2 1973 har utdelats till kammarens ledamöter.

§ 4 Höstsessionens avslutning

Herr TALMANNEN anförde:

Ärade kammarledamöter! Efter en mycket intensiv arbetsvecka, med sammanlagt 75 sammanträdestimmar, har vi kommit till avslutningen av 1972 års riksdag, som varit mer arbetsfylld än föregående år och därför ställt stora krav på kammarens ledamöter och personal. Det sammanlagda antalet plenitimmar har ökat avsevärt liksom antalet interpellationer. Den större arbetsbelastningen har främst orsakats av den stora ökningen av antalet motioner, från 1 643 år 1971 till 1 917 år 1972.

De nya bestämmelserna för svar på enkla frågor har fungerat väl. Trots att antalet anföranden i varje fråga ökat har genomsnittstiden för besvarande av enkel fråga varit lägre än då de tidigare bestämmelserna gällde.

Jag tackar kammarens ärade ledamöter för intresserade och värdefulla insatser i riksdagsarbetet och för visat förtroende. Ett särskilt tack riktas till de ledamöter som nu lämnar riksdagen. Till vice talmännen framför jag ett tack för värdefull hjälp och gott samarbete.

Jag vill också ge uttryck för kammarledamöternas tacksamhet till vår

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972

*Höstsessionens
avslutning*

Lördagen den
16 december 1972

*Höstsessionens
avslutning*

sekreterare för hans förnämliga arbete och till kanslipersonalen, stenograferna och vaktmästarkåren för deras skickliga och betydelsefulla arbetsinsatser.

Jag hoppas att uppehållet i riksdagsarbetet skall ge kammarens ledamöter och personal möjligheter till avkoppling och rekreation så att vi kan möta nästa års arbetsuppgifter med friska krafter.

Med den förhoppningen tillönskar jag alla en god jul och ett gott nytt år.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! För de vänliga ord som herr talmannen nyss har riktat till oss framför jag riksdagens varma tack.

Jag föreställer mig att riksdagens ledamöter i hög grad uppskattar om jag stoppar ned det improviserade anförande som jag förberett i förhoppningen att talmannen kanske skulle ge mig ordet. Men om jag nu stryker de orden, skulle jag kanske ändå våga mig på att göra en liten reflexion, som nära anknyter till vad herr talmannen nyss anfört.

Den riksdag vi har bakom oss har arbetat under besvärliga parlamentariska förhållanden, parlamentariska förhållanden som av många betraktades som så besvärliga att de trodde att riksdagens handlingskraft skulle komma att förlamas. I varje fall trodde man att den jämvikt som råder skulle komma att leda till ett sneglande efter tillfälliga opinionsvindar, så att besluten skulle få en relativt kortsiktig karaktär. När vi nu ser tillbaka på 1972 års riksdag vågar vi påstå att alla dessa farhågor i hög grad kommit på skam. Jag kan knappast erinra mig någon riksdag bland de många jag varit med om, då så många stora och betydelsefulla ärenden bringats till ett slut som jag tror kommer att vara lyckosamt för Sveriges folk. Framför allt är det intressant att konstatera att de flesta av de stora besluten har haft utomordentligt långsiktiga verkningar; det har inte varit beslut av kortsiktig karaktär som fattats. Jag skall inte räkna upp dem - jag vill bara erinra om några, som måste komma att göra att 1972 års riksdag värdigt ansluter sig till våra stora reformriksdagar.

Jag vill då erinra om att EEC-förhandlingarna förts till ett slut, som gör att vi får en närmare kontakt med Europa utan uppgivande av ett spår av vår neutralitet.

I denna lokal hölls en väsentlig del av utskottsförhandlingarna i den stora miljövärdskonferensen i somras. Man kan lugnt säga att världens blickar var riktade mot denna lokal och de övriga lokaler där miljövärdskonferensen arbetade. Det är ingen överdrift att påstå att allt gick utomordentligt lyckosamt, och nu ankommer det på världsländet att visa sig värdigt den föregångsställning som det tidigare intog i dessa frågor.

Den industriella demokratin har börjat få ett innehåll efter mångåriga resonemang fram och tillbaka, kan man väl säga.

Slutligen har vi under de två senaste dagarna debatterat och beslutat om en riksplan för hushållningen med våra viktigaste naturaresurser.

Arbetslösheten och sysselsättningen har givetvis också varit en dominerande fråga under hela sessionen.

Herr talman! Jag har velat göra denna snabbuppräknings för att

bestyrka att det är en i hög grad arbetstyngd session som vi har bakom oss. Den har gått bra, bl. a. därför naturligtvis att ledamöterna varit skickliga – jag har inte stört arbetet i någon mån – men också därför att vi har haft en ledning, såväl hos herr talmannen och hans bisittare som hos kammarens sekretariat och dess medhjälpare, som varit utomordentligt skicklig och väl ägnad att hjälpa oss, genom det rationella sätt på vilket arbetet har letts, att komma över de besvärligheter som kunde ha uppstått. Vi tackar för det.

Vi tackar för att den trivsel som jag hoppades på när vi flyttade in i det här huset genom samfällda ansträngningar faktiskt har kommit att råda här. Vi är glada över det och önskar nu herr talmannen och våra övriga prominenta ledare samt hela personalen en god jul och nya krafter till en riksdag om vilken jag hoppas att i stort sett kunna upprepa mitt omdöme: att det är en av våra viktigaste riksdagar.

God Jul!

Herr talmannen förklarade härefter 1972 års riksdags höstsession avslutad.

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 23.31.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 147

Lördagen den
16 december 1972
*Höstsessionens
avslutning*